

సభను ముగించుము—విజయ : శానణము

సర్వస్వాస్యములు గ్రంథకర్తవి.

వెల : ప్రతి 1 కీ రు. 1-4-0.

ప్రతులకు :—“ఉదయరంజని” పబ్లిషర్సు, మదరాసు-7.

ఈ గ్రంథకర్త—ఇతర కృతులు

కుంభమాల (విష్ణుగళపి నాటకమున కనువాదము)		
కుంభరాసు—ఆంధ్ర—మైసూరు విశ్వవిద్యాలయ		
చట్టపరిక్షలకు పాఠ్యగ్రంథము)	....	రూ. 2-0-0
సుబాషిత రత్నమాల (పద్య)	....	.. 0-6-0
శ్రీ రామ—లక్ష్మి స్వభావము (పద్య)	..	.. 0-6-0
ఆంధ్ర పాండవగీతలు (పద్య)	....	.. 0-6-0
బామినీవిలాసము (పండితరాజు జగన్నాథకృత		
కనువాదము: శ్లోక సహితము)	....	.. 3-0-0
దర్శి విమర్శనము (గద్యము)	....	.. 1-0-0
భక్తకల్ప శతకము (సీనములు)	....	.. 0-8-0
శిష్యనీతి బోధిని శతకము (కందములు)	...	.. 0-3-0
భక్తపత్నీ శతకము (ఏకప్రాస చంపకములు)		.. 0-5-0
తేనె సోసలు (సాంఘిక, రాజకీయ, భక్తి, శృంగారాది		
చాటు పద్యగేయములు) సంపుటము : 1	..	1-1-0
తేనె సోసలు (ఖండకావ్యములు) సంపుటము : 2	..	1-1-0
తేనె సోసలు—సంపుటము : 3	....	.. 1-1-0

అచ్చులోనున్న గ్రంథములు

విష్ణుమహాయావిలాసము (పద్యములు)
 మహాశమాల (సంస్కృత శ్లోకములు)
 పద్య ప్రాభుతకము (శూద్రకళా విభానమున కనువాదము)
 నైహూ కావ్యము (పద్యములు)
 శతకవాఙ్మయము (మొదటి సంపుటము)

సవరణ :—ఉపహారము 2 పుట 1 పద్యం (జరసడనైనా నాసతిగ).

81 పుట 3వ పంక్తి :—(నిందనావ్యాజమున)—అని చదువుడు.

తేనె పోనలు

(ప్రీతియ మధుకోశము)

ఆవు మీఁగడ పాలు, హిమాలయపులును
గండ చక్కెర, చేతిగుఁబా, బ్రిండుద్రాక్ష
స్వాదు మధు వేలకుల్ చేరుపానకమ్ము
చవి గనినవారి లీకృతి చవినిగండ్రు ॥

ప్రతిభా :

విద్యత్కవిభూషణ—

విద్వాన్ వేదము వేంకటకృష్ణ శర్మ

ఒక మూట

ఈ 'తృతీయసుధుకోకము'—తో—“శేనానాన” లిప్పటికి సమాప్తములు. వెంకటాచార్యగారిని—ఆయాపత్రికలలో ప్రకటితములయినవి మృత్యుములు. మఱికొన్ని ఆశుశుక్లజీకాదులవలన నష్టములు. ఉదాహరణముగా—‘చిరుదస్వజము’ (ఏనోయొక “ప్రారంభవిద్యా” వార్షికసంచిక) —(చిత్తరంజనదాసునిద్యాయము) — (ఏనోయొక భారతీసంచిక) ఇట్టివి పెక్కులు. ఆయాపత్రికలవారు అనుగ్రహించిననే తప్ప—అవి లభింపగలవను నానలేదు, చూచుకొందము.

ఈ సంపుటములోని పద్యములలోఁ జాలవఱకు స్వీయచరిత్రకు సంబంధించినవి. అట్టివే యే సందర్భములలోఁ జెప్పఁబడినవో—సంగ్రహముగ—ఆయాచోటలలోఁ దెలిపితిని. కొన్ని పట్టులలో నామాషణభూషణములకుఁ గొందఱు గుఱియైయుండవచ్చును. ఉద్రేకముతోఁగవులు నొడువు పద్యములను దమకన్వయింపఁజేసికొను “గుమ్మడికాయలనొంగల” —యను మానములకు వారు బాధ్యత వహింపఁజాలరు.

నాయిలువేల్పు నానతిఁ దలఁదాల్చి “ద్వితీయసుధుకోక” మును లోఁగడ, విద్వాన్ శ్రీ మంకాల శ్రీపతిశాస్త్రిగారికిఁ గృతీయొనర్పితి. ఈ భాగమును—మన్మిత్రులు విద్వాన్ శ్రీ వేదము లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారికిఁ బూజ్యభావముతో సమర్పించుకొనుచున్నాఁడను. నేను నాయుడు పేటలో మిషనరీలయొద్ద నుద్యోగమునెయుచున్నప్పటినుండి (అనఁగా దాదాపు ముప్పదేండ్లనుండి) నాకు వారితోనే స్థముగుదిరి, నిగంతగాయముగ నింతవఱకుఁ బెంపొందుచున్నది. వ్యక్తిగతముగ భిన్నులమయ్యు. నెంతి స్వల్పములయినను వ్యవహారములయొడమాత్రము మేమిరువుగఁమభిన్నులము. కేవలము డబ్బు కక్కుఱితితో శ్వవృత్తినవలంబించి, యనియే తనుజీవితసగమాపధిగఁ దలంచుపండితమృత్యులవలెఁగాక, శ్రీ శాస్త్రిగారు నిగంతగ నాగి స్వతః సేవయే తమ జన్మసాఫల్యముగ నెంచి, (యుద్యోగవిరామదశకు వచ్చినను) అవిరామముగఁ గృషియొనర్చుటెంతయు జ్ఞాప్యము. శ్రీపతి—శ్రీ శాస్త్రిగారికి ఆయురారోగ్య జవనత్వాదులొసంగి సంగక్షింపఁగాక !

మద్రాసు : చూళి
విజయ—త్రావణి

ఇట్లు :—భాసాజీవి—
వేదము వేంకటకృష్ణశర్మ.

ఉపహారము

పరతస్యై కాశికీ గోత్ర లిరువురమును,
సరమవేదాస్యవాయుల మిరువురమును,
చిఱుతలకుఁ దెల్లు విద్వాంసులిరువురమును
ద్రావిడాండ్రపు నేర్మెట్లొ దాఁపురించె ॥

నెయ్యము నేఁటిదా ? మరకునిన్నటిదా ? నచియింపు, ముప్పదేం
క్లయ్యెఁగదా, పరస్పరహృదంతగనిష్ఠిత నివ్యభావముల్
డయ్యక నిప్పించెప్పికొనుట, శ్రిచికిత్సలఁదీర్చికొంటఱుం
నియ్యములఱుకొంటెసఁగ నేగనివాసగమున్నె మిత్రమా ॥

శ్లోతిషమందు, వ్యాకరణ శాస్త్రమునం, గణితంబునక, లసత్
శ్రోతవిధానమం, దుపనిషత్తుల, నైసాక గర్భనీతి వి
ద్యాతిశయంబునందు, ద్రవిడాండ్ర మహాంగ్లమహర్షిభాషలం
నాతతకావ్యనాటకములం, దసమానుడ వీవుమిత్రమా ॥

నీలావతిని నవలీల వెల్వఱుచుట చాలునీగణితప్రశస్తిఁజూట,
విద్యాధి నివహంబు విజ్ఞులసలుపుట చాలునీబోధనిశక్తిఁజూట,
ఆర్యగర్భములపై వ్యాసముల్ గ్రాముట చాలునీగ్రంథవిజ్ఞతనుజూట
ప్రాచీనలక్షణ గ్రంథసంస్కరణముల్ చాలునీశబ్దవక్షతనుజూట,
సలువిధములైన పలుకులపాలుపు మెలపుఁ
కెలఁగు వావిళ్లపదకోశసృష్టియొండె
చాలునీదువికాలయశస్ముఁజూట,
సకుండ, లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రీచర్య ! ॥

శ్రేణెలు జాలునాఱుకడుఁగియ్యనిపఱుకల కావ్యకన్యకం
దీనిఁ, దృతీయఁ, జేకొనున్వితీయఁగఁ బ్రోద్దులు వుచ్చనేగు, నెం
తేనివిగామ మొందినపుడేవొ కబుర్లువచించు చాత్మిక
హ్లాసతఁగూర్పుఁ, గోగఁదగు మార్గమదే, మనకింకిమిత్రమా ॥

సయ్యగుకాంతుఁ గూర్చు, కీటుఁజవ్వని జల్పములాడు త్వత్సుతఁ
జరిపఁడనైన నాకీటుల్ సతిగఁసల్పిన, వేఁగుట కష్టమంచెదఁ
జెఱుతున్ యేమొ, పిల్లపయిఁబిల్లను నిచ్చువివేకహీనుఁడం
చుఁయును, నిన్న పత్తి కు గృహస్థునొసర్చుహితుండ మిత్రమా ॥

ప్రేలుడుఁగొట్లఁ బడుచుఁబెండ్లాల మున్న
ముదుసలులుగొంటను బురాజములను వినవె ?
పలుకులఁజెలందిఁ దాత చెప్పట్టలేదె ?
నలువయతఁడగుఁగాక, నీతులయె హితుండ !॥

చతురాన్యుఁడగుట వదలెడు సతి విద్యలఁగెలుచుటతఁడసాధ్యమె ? నీవ
ప్రతిముఁడ వాననమొకటనె కృతికన్యంఁగెలిచియేలుఁజేసునము సఖా ॥

గోలగోలనె ? జంకేలకొనఁగె ? గొనఁగ
గోయి, దోయిటనిడిన నాదుహిత, సుహిత
పరులఁ బరులను గోరదీ చెలువచెలువ
మింపు నింపు మదిన్వేగమేలు, మేలు !॥

బుట్టులు వెంచకుండఁ దమబొట్టులు నింప దరిద్రరక్తముల్
జాఱఁగఁబిండు క్రూరులగు లుబ్ధులఁజేరి, రిసజ్జలం, చయో
వెట్టికివుల్ నునొరఁధము వేడిన నిశ్చురొ, చక్తుగో, కడుక
మొట్టలకిచ్చుకన్న, బుధముఖ్యులకిచ్చుటె కీర్తిదంగుక ॥

జబరజంగికిని ఫీరంగి సంభవించు
పగిది, బహుకావ్యనాటక ప్రజ్ఞఁగల్గు
సద్బుధుఁడు వేంకటాచలకాస్త్రిగారి
వరసుతుండవు, నీకేమి బ్రాంతి నఖండ !

మాడలు, వేడలుం గనకమండనముల్ ధనధాన్యసంపదల్
ప్రాడతనంపుభామలును భూములుతోఁటలుపల్లకుల్ సదా
పాడియెసంగు ధేనువులు బంధురగంధగజేంద్ర పైంధవా
వీడితవృత్తి నీఁగలనె ? యీకృతిఁ గాన్కఁగనిత్తు మిత్రమా !॥

శ్రీ విద్యానాథ వేదము వేంకటకృష్ణ శర్మ

ఉపశ్చుతి

స్వయముగ గ్రంథరచన మొనర్చుట యొకయెత్తు ; ఒరులు రచించిన దానింగూర్చి పరిచయవాక్యములు వ్రాయుట మఱియొకయెత్తు. అందును గ్రంథరచయిత పాతకమహాశయులకు నుపరిచితుడగుచో, నాకార్యము మఱిత క్లిష్టమగును. ఈ గ్రంథవిషయమునను సంతియ. “తేనెసోనల గురిసి, చదువరుల నూరించుచున్న—విద్యాక, విద్యత్రవిభూషణ—శ్రీవేదము వేంకటకృష్ణ శర్మగారిని—వారి కృతులను, పరిచయవాక్యములచే, ఆంధ్ర లోకమునకుఁ జాటఁబూనుట—సూర్యునకు దీపపుహారతి యిచ్చుట”వంటిది. అయినను చిగ్గకాలమిత్రుల యానతిఁ ద్రోసిపుచ్చఁజాలకయు,—ఈభాగము వారచరిత్రమునకు సంబంధించినదగుటయు నే నీయుపశ్చుతిఁబలుక నీయకొంటిని.

ఇంతకుఁబూర్వము ముద్రణభాగ్యమందిన—వీరి ప్రథమ ద్వితీయ మధుకోశములలోని “తేనెసోనలు”—పదముల జిగిబిగి కూర్చు, శయ్యా లాలిత్యము, భావగాంభీర్యము, నిరర్థశగంగాప్రవాహమువంటిభార, శైలి సొంపు గలిగి, గిసికజన హృదయగంజకములై—యలరాదుట—అనుభ వైక వేద్యమే. ఈ తృతీయ మధుకోశమందలి “సోనలు” కవిగారిస్వీయ చరిత్రములోని ప్రధానఘట్టములు. ఇందలి పద్యములలోను బూర్వాక్త గుణములన్నియుఁ బ్రకాశించుచున్నవి. ఆబాల్యము—కవిలోక సహజ కష్ట పగంపగల కిగ్గమయుక్త—నెత్తెలో యట్టిగండములు గడచి, బయటపడి యు త్తమకృతీరచనములచే దనకవితాఖ్యాతిని స్థిరీకరించుకొన్నాఁ రీకవికులా లంకారులు.

శ్రీశర్మ గారి జన్మస్థలము చిత్తూరు మండలము. వారిపూర్వులు కార్వేటి నగరసంస్థానమునఁ జేరుగడించి రాజాదగణమందిన మహనీయులు ; పండిత ప్రకాండలు. అయినను పండితమండలికి సంభవించుదుర్గళ వీరిని సయితము విడిచినది కాదు. కనుక, వీరు స్వదేశవృత్తులకు స్వస్థిచెప్పి, కోడూరు— నాయుడువేట—మున్నగు స్థలములలో విదేశీయులగు మిషనరీల ప్రాపకము నకుఁ బాత్రులు గాఁడిగుడ్డితీ తటస్థించినది. ఆదియ—1930 వ—సం॥ర ప్రాంతమున నూడిపోఁగా, పెక్కు సంకటములకు లోనయి, తమ కులదైవ మగు శ్రీవేంకటేశ్వరుని సఁబోధించుచుఁ జెప్పిన పద్యములలో వారు వాపో యిన విధమును జదువుచో నేరికి గుండె నిబ్బరముగ నుండఁగలదు ? బందు గులనిగసనభావము—బై వద్యునిమునకుఁ దమకు శక్తిలేమి,—తిరుపతి గొఱి

సింపులు, — అక్షులొక కాన్కలు ప్రోగగుచున్నను వేంకటసతి భక్తుల కొక్కా-
కానై నిద్రమి — మున్నగు ప్రసంగములు దదవి భగవంతుని నిష్ఠుని యాడు
నంతటి యవస్థ క్షేపిగాని అప్పటిపంథిశులు ప్రేరేచిచి. క్రింది పద్యము
లొని కవీంద్రుల నిర్వచము గనుడు :—

“ పరమదరిద్రతాదశకుఁ

బాల్పశి, వ్యాధులబాధల నిరంగ

తరము శ్రమమ్మునొందు చిలు

నాదగు జీవిత మెన్నినాల్గిల

జరుపుదు ? నింక నేని, నను

సాదరదృష్టిని జూడెనెదవ, క్షి

యరమర లేలచేసెదు ? ర

మాధిప ! వేంకటశైలమందిరా ? ”

వీరికి వీర్లు కాలముగ నుదరసూల గలదు. ఆశీస నేటికిని వీరిని నదలి
నదికాదు. అందులకై యెన్నిచికిత్సలొ చేయించుకొనిన. ఫలము తాత్కా-
లికాప్రాయమే ; వ్యాధి నివారణముమాత్రము గూర్చును. అందును ముఖ్య-
యించి, సంసారపుడగుట మెక్కువైనపుడు నీరి యావేదనము హృదయ
విదారకము. చూడుడు :—

“ నలువదియేండ్లకే తనువు

నం గడు నీరసభావ మేర్పడెక ;

నలిగెను సంధిబంధము ; ల

నంతరుజల్ పయిఁ గానిపించె ; దు

ర్బలతఁ గృశించె నంగములు ;

ప్రాణములుం బరువగచుఁ దోచె ; నెం

దుల కిటు కష్టపెట్టుదువా ?

దుర్జనశిక్షక ! సాధురక్షకా ! ”

ఈ శారీరకానాలోగ్యస్థితి యొకవంక బాధించుచుండ, భూతులు—
బంధువులు “తాము మాత్ర మూకుండుటయగూ ?” — యని వీరిని ముప్ప

తిప్పలు పెట్టి, మూడుచెఱువులనీరు ద్రావించి, న్యాయస్థానములకు సయితము లాగెను.

కోడూరుపుగమున 1939 వ—సం॥మున శ్రీ సుగాసి గురవయ్య గారను మిత్రులు నివేశస్థలము నుచితియుగ నొసంగ గృహనిర్మాణమునకుఁ బూనుకొనిరి. అట్టియెడ నావశ్యకమగు భవనానికియు నీకవిగారికి ఋణమొసందఁ గొందఱుమిత్రులును శిష్యులును వాగ్దత్తమొనర్చియుఁ దుదకు మొండి చేయి చూపిరి. అట్టియెడఁ గవిగారు రచించిన పద్యములు తప్పక చదువఁ దగినవి. అందలి కడసటి వీక్రింద పద్యము :—

“ ఎప్పుడో ? దుర్లభ దుర్విదగ్ధ జన మా

త్వైక ప్రసేవానురూ

ప పురాకృద్ధనపాపసంచయ మహా

వారాశి మగ్నాస్మదీ

యా పరిశ్రీణ మనోవిముక్తిర భా

గ్యప్రాప్తి, నాకింక, హా!

యెప్పుడో ? యెప్పుడో ? యెప్పుడో ? గద ! రమా

హృత్పద్మపుష్పంధయా ! ”

ఇరుగుదొడ్లదేండ్లు సాంసారకజీవనము గడపియు, అపత్యభాగ్యహీనతచే వీరికి గలిగినవంత—1945 వ—సం॥గమున నుద్భవమందిన పుత్త్రికవలనఁ గొలఁగినపుడు లభించిన సుతిసము వర్ణనాతీతియు. అట్టియానందము కేవల మనుభవైక వేద్యము.

ఒకస్పృశు వీరికెడమచేయి పయికెత్తుటకు వీలుకాని కీర్ణవాత సంబంధ రుజ సాడనూపినది. అట్టిసమయముననే—మూరుమా ర్కెట్టు సమీపమున ఏబదిరూప్యము లున్న డబ్బుసంచి అపహరింపఁబడుటయుఁ, దమకడఁ బెరుగుచుండెను తమతమ్ముని మగనినుంగు—మరళమునకేక నుకుండు నురణించుటయు,—ఉదగ్రమాల ప్రళోపంచుటయు,—వెంట వెంటనే సంభవించినవి. “గోగుచుట్టుపై గోడకటిపోటు” —ల వంటి యాయుధముల కల్గి నోస్పృశుని ప్రశాంత స్వభావముతో భగవంతునిపై భావమునైచి, కష్టఫల మనుభవించక తీగదను నాగోశ్రీక్షి యెడ దృఢవిశ్వాసము—గలిగియుండుట ఈపద్యము వలనఁ జెలియనగును :—

“ స్వస్థభంశము, ద్రవ్యనాశము మన

స్తానంబు, సత్తోననీ

ప్రాణాంతంబు, శరీరదారుణంబు

భారంబు, వ్యర్థవృత్తు

ఋణంజాలని యప్పు, లేవజీయు, ను

ద్యోగాస్థిరత్వంబు, నిం

తేనా ? — యింకను నేమొనర్చి, వుసుగుల్

వీయంగదే, శ్రీపతి ! ”

ఎట్టి కష్టములు—ఆపదలు—సంకటములు వాటిల్లినను, అనాదిల మహోపమువలె గలతెన్నోనని చిత్తవృత్తి నీరని. కావుననే—అట్టి సమయములలో గూడఁ దను సహజవిత్తానోగణితో బద్ధముల మూలముగఁ దమహృదయావేదమును వెలువరించిరి. అవి భావికాలమునఁ గలిచుచున్న కారుల కెఱేని యుపకరింపఁ గలవు.

శ్రీ శర్మగారి పద్యములలో భావగోపన మెక్కిడను గనఁబడదు. డొంకితిరుగుడు అన్వయము మందులకైన నొగికిదు. ఏ రుచియునుగూర్చి కాని —సుస్పష్టముగ—నూటిగ—సులభశబ్దములతోఁ జెప్పదురు. దేశభేదము వీరికి ఉద్గ్రాహితో నభ్యస్తము. నీగు సంస్కృతభాషలోను అసాగి పాండిత్యముపొందెంచిరి. ఆంగ్లమున మంచిప్రవేశము గలవారు. వీరి కవిత్వము ఉత్తమశ్రేణికిఁ జేరఁదగినది. అందులను బలువిషయములఁగూర్చిన “శ్రీ సోమసోమ”లోని రచనములే ప్రబలసాక్ష్యములు. వీరి కృతులు సంకీర్తనానుయయల కిరుదెగలవారికిని సులభగ్రాహ్యములు. సుమోగంజకములు. ‘పాపశంక’—‘జీవితనాక’—‘విన్నపము’—‘వేడికోలు’—అనుపద్యముల జరివిసి,—వీరికి సనాతనధర్మమునం దెంత గాఢానుగ్రహితి గలనో విశదమగును.

ఈకవితత్వమునికీ చిరాయురాగోగ్యభాగ్యము లానఁగి, భగవంతుఁ డింకను వీరిచే భాషాసేవ నితోధికముగఁ జేయించుఁ గాక ! యనిప్రార్థించును.

విజయ, శ్రీకృష్ణ పూర్ణము }
శ్రీరవాసరము. }
మదరాసు.

ఇట్లు—
వేదము లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి

విషయావళి

	పుట సంఖ్య		పుట సంఖ్య
(శ్రీ) వేంకటేశ్వర		18. ఇంటికొరత	48
(స్వవిషయములు)	1	19. మహాసంగ్రహము	,,
(శ్రీ) వేంకటేశ్వర		20. ఉదరశూల	49
(అనుబంధము)		21. లంబాలిఖితము	50
1. సాక్షాత్కారము	35	22. ఆత్మీయులు	,,
2. 1930 సం॥ పరిస్థితి	,,	23. ఆస్తుమిత్రులు	52
3. ఉద్యోగములేని వీధికిము	36	24. ఉగాదులు	55
4. అజ్ఞులగు ప్రాజ్ఞులు	,,	25. చెల్లెలు	59
5. కుమార్తీ నామక గణము	37	26. డి. శే. గుండారెడ్డిగంగయ్య	60
6. యుద్ధుడు	39	27. అనుతాపగీతి	,,
7. నిందాస్తుతి	,,	28. చక్కట్లు	63
8. సంశయావస్థ	40	29. నవరత్నమాలిక	67
9. ఆలక్ష్యము	,,	30. కల్పవల్లి	70
10. దశావతారములు	41	31. మిల్టన్ భార్య గయ్యాళి	76
11. హరిహరులు	,,	32. మణిణము (డాక్టరుటాగూరు)	,,
12. పలుకుఁజెలువ	42	33. సరిదాస్యము	78
13. శివాశివమూర్తి	43	34. నైగాశ్యము	,,
14. శిష్యులు	44	35. పాపశంక	79
15. బంధుగులు	45	36. బీభత్సాక	80
16. జ్ఞాతిపీడ	,,	37. విన్నపము	81
17. ద్రవ్యనష్టసంగంపా	47	38. వేడికోలు	83

శ్రీ వేంకటేశ్వర

(1—20 పద్యములు 1930 సం॥ అంతమున వాచ్యమగుచేయునట్లు
మహావారి యుగోగమూడి, కష్టపడునపుడు చెప్పెను.)

శ్రీను ద్వేంకటశైల మందిర ! జగత్
క్షేమంకరా ! నిర్జర
స్తోమస్తుత్యకలంక కీర్తి భర ! య
స్తోకప్రభాపూర ! యు
ద్ధామాహంకృత దైత్యలోకహర ! ప
ద్మాచిత్తసంచార ! యో
స్వామీ ! భారము నీదెనుమ్ము, సనుభ్రో
వక, దుఃఖభాగుం గృహక ॥

ఇడుమల్ గల్గెగనీక, పేరిమిని న
న్నిన్నాళ్లు గాపాడి, తె
ప్పడు నాయండ మెలంగు, చట్టిదియ నె
మోవీడి నేడివు నా
కెడమైపోయి, శ్రమల్గడుగుడుపు, చి
ట్టిక్షింప నాయగబె ? నా
కొడయం డీవ యటంచు నమ్మితిని నా
మ్మో స్వామి చేనీడుదే ? ॥

కిలుము లల్లిననాడె బగదుగులు వే
 డ్క 'రమ్మర'మ్మందు, రా
 నల "వాడెవ్వడో?, 'మేమదెవ్వరమో?' యూ
 ప్రాడ్బాయితో నేల? పల్
 సలుకుల్ మా"కని యీసడిగతురె కదా.

వార ల్యెతల్యాపి నా
 కెలమింగూర్తు రటంట కల్లగద, స్వా
 మీ! దిక్కు నీవేగదా! ||

'సీమీ, కొండలనేజిక్కి గడచి యె
 ట్టిళ్ల క్కి హీనుండు రా
 గామించున్నను, జేరరా'—నని మది
 గాథంబుగానెంచి, న
 న్నమ న్మానితి, మార్కొగంటయితి, చే
 యొక్కుమ్మడి స్వీడి, తే
 నేనుగదున్నిను, వజ్రమా మనము? నీ
 కేలా యుపేక్షల్ ప్రభూ? ||

కొండం గాపురముంట, వ్యాధకులముల్
 గొల్వక సెబాసంట, బల్
 కండలైక్కిడు మేచ్చజాతి గతితం
 గామించి, కైకొంట, నీ
 దండంజేరినవారి నెత్తి గొలుగం
 దార్కొంట, నేగాంచి, నీ
 మండంబోలదు మెత్తనౌ మనమటం
 చూహింతు జిత్తంబునక ||

‘సదులు న్నూలులు వేలు లక్షలుగ స
 ధృక్తుల్ సదా తెచ్చి యి
 చెప్పె, రాద్రవ్యము నెవ్వరే నడుగ వా
 ష్టిణ్యంబుమై నీయఁగా
 నదియేలా?— యని యేడుగొండలను నీ
 వాప్రక్క దోఁబూచివై
 యెదుగంబోవుదె ? దాఁగియుండుదువె ? నీ
 యున్నిం గవుల్ దెల్పరే ? ॥

సరసాన్నంబులు, బిండివంటలును వి
 స్తారంబుగాఁజేసి, నీ
 సుసంబెట్టి, శ్రుతిప్రపాఠములతో
 సద్వైష్ణవు లేడ సుం
 బరమారక భుజియించి, పద్మ పదః
 దృద్వంద్వముం బట్టి, ని
 ద్దురఁ గొంటల్గద నిత్యచర్య, ప్రభు ! నా
 దుఃఖంబు లెఱ్ఱెంతువో ? ॥

జగముం దోచి సుఖించు దొడ్డ దొంగ
 వో స్వామీ ! కృపాస్వాంతి మీ
 యగతి ప్రాపకుపై నెటుల్లుగు, నీ,
 కలైటకున్, మత్కృతం
 బగుదోషంబె కతంబు. నిస్తడవనే
 లా ? దేవ, ప్రారబ్ధ మా
 భగవంతున్ విధి నైన వీడదిక నీ
 ప్రాపంచికు లెక్కయే ? ॥

కిలుము ల్గల్గిననాడె బంధుగులు వే
 డ్కొక 'రమ్మర'మ్మందు, రా
 నల "వాడెవ్వడో?, 'మేమదెవ్వరమో?' యి
 ప్రాధ్వానితోనేల? సల్
 పలుకుల్ మా"కని యీసడిగతురె కదా.

వార ల్యెత్తల్వాసి నా
 కెలమిగూర్చు రటంట కల్గద, స్వా
 మీ! దిక్కు నీవేగదా! ||

'ఏమీ. కొండలనేగీటి. గడచి యి
 త్తీత క్తి హీనుండు రా
 రామించున్నను 'జేరగా'—నని మది
 గాథంబుగానెంచి, స
 చ్చమ న్మానితి, మార్మగంబయితి, చే
 యొక్కుమ్మడి స్వీడి, తే
 నేనుండున్నిను, వజ్రమా మనము? నీ
 కేలా యుసేక్షల్ ప్రభూ? ||

కొండం గాపురముంట, వ్యాధకులముల
 గొల్వొక సెబాసంట, బల్
 కండలెక్కిడు మేచ్చజాతి గతితం
 గామించి, కైకొంట, నీ
 విండంజేరినవారి నెత్తి గొలుగం
 దార్కొంట, నేగాంచి, నీ
 పుండంబోలదు మెత్తనౌ మనసుటం
 చూహింతుర జిత్తంబునక ||

‘సదులు న్నూలులు వేలు లక్షలుగ న
 ధృక్తుల్ సదా తెచ్చి యి
 చేసి, రాద్రవ్యము నెవ్వరే నడుగ వా
 క్షిణ్యంబుమై నీయఁగా
 నదియేలా?— యని యేడుగొంతులను నీ
 వాప్రక్క దోఁబూచివై
 యెదుగంబోవుదె ? దాఁగియుండుమనె ? నీ
 యున్నిం గవుల్ దెల్పరే ? ॥

నన సాన్నంబులు, బిండివంటలును ఏ
 స్తారంబుగాఁజేసి, నీ
 గుంసంబెట్టి, శ్రుతిప్రపాఠములతో
 సద్వైష్ణవు లేడ సుం
 బరమార్క భుజియించి, పద్మ పదః
 ద్మద్వంద్వముం బట్టి, ని
 ద్దురఁ గొంటల్గద నిత్యచర్య, ప్రభు ! నా
 దుఃఖంబు లెఱ్ఱెతువో ? ॥

జగముం దోచి సుఖించు దొడ్డి దొగ
 వో స్వామీ ! కృపాస్వాంతి మీ
 యగతి ప్రాపకుపై నెటుల్లుగు, నీ,
 కలైటకు, మత్కృతం
 బగుదోషంబె కతంబు. నిస్తడవనే
 లా ? దేవ, ప్రారబ్ధ మా
 భగవంతుఁ విధి నైన వీడదీక నీ
 ప్రాపంచికు లెక్కయే ? ॥

'గోవిందా' — యని భక్తి తత్పరణ నే
 గొంతెత్తి పిల్వం, దయా
 భావం బొప్పంగ నీక్షణంబులిటు త్రి
 స్పృక్ రాదెన్నాపైకి ? నా
 సేవల్ గైకొనరాదె ? నా కలుషముల్
 చెండాడఁగారాదె ? నా
 కేవేల గోక్కుల నీయరాదె ? కృపణ
 నింకేని శేషాధిపా ! ॥

౧౦

పరంగుం బట్టినదెల్ల బంగరయి సంగ
 పత్కలమగ, దట్లెదు
 స్థరదారిద్ర్యపు వేళఁ బట్టినది స
 ర్వం బిన్నుగాఁ మాటుఁగా
 యురే ! మానవుఁ జిత్రపుంబ్రతిమయ
 ట్లాడింతు వేలయ్య ? ట
 క్కరియకా గారడివానిఁబోలె నిది నే
 డ్క న్నీకుఁ గావించునే ?

౧౧

సదముల్ గావె యదృష్టతా ఫలములై
 భాసిల్లు లోకమ్మనక,
 ముదముం, భాగ్యముం, ద్యాగభోగయశము
 పూజ్యత్వ, మారోగ్యముం
 బ్రదుకుం జావును వానిచే నరునకుం
 బ్రాప్తింపఁగాఁజేసె, దో
 సదయా, యెంతటి మాయకాండపుర, నీ
 చర్యల్ మహాశ్చర్యముల్ ॥

౧౨

ఎదియు న్నికృపలేనిచో నగునె?, య

ట్లేయా నదృష్టంబయో!

కొదనెయున్నపు, డింక నెట్టిగతులం

గుర్పంగ నున్నావో?, నా

మదికింతే నెఱుంగంగరాదు, కడు మ

ర్కంబుల్ భవచ్చర్య, లో

తిదశేంద్రాది సురార్చిత ప్రథితమూ

రీ! శేషశైలాధిపా!!

౧౨

నేనా? సిదు బిభీషికల్ గని మదిన్

హీనాధ్యమందుంతు, న

య్యో! నాచి త్తమెఱింగియున్ గలచుగా

నోదేవ! యేలా? స్వభ

క్తానీకంబు సుఖంచుటల్ గనఁగలే

వా? యంత కార్పణ్యమా?

కానీ నీచేయిదంబులన్ జెడుటయున్

ఖ్యాతిప్రదంబే యగున్ ||

౧౩

కలికాలంబున లోకరక్షణము నం

కల్పించి శేషాద్రిపై

నెలయుంగల్గితి వంచు బెద్దలనఁగా

వింటిం, భవత్పాదముల్

గొలువం గంఠిని, గల్కపంబులను నీ

ఙ్కొంటిం, భవత్సత్కృపా

లలితాలోకన వృష్టి మంటినిగదా,

లక్ష్మీశ! రక్షింపవే ||

౧౪

శివామొందుంగతిగాఁగ మాటు మదిగొ

జ్జాల్కుం బ్రసేవింప, ర
క్షణముం గల్గునె ? యేరికేని, ఫణిభో

గచ్ఛాయ మండుకమ
బ్రహ్మత్రంబును, సౌఖ్యముం బొరయ, ఏ
బ్లాటక్, దయాసాంద్ర ! దు
స్థితివత్సంగతిఁ బాపి నాకింక భవ
ద్రూపంబు జూపంగదే ? ॥

౧౭

అరయకలే రథికారగర్వ దురితా

హంకార సంఘాదితాం
తరినై జాంచిత మానవ ప్రకృతుల
స్య ప్రాణి హింసాపరుల్
సరమామ్నాయ రహస్య విజ్ఞ జనతా
బాధానుభావంబు, లే

శ్వరి ! మాయామయ ! నీప్రభావ మిదియో ?
చాలయ్య ! నీ పక్షముల్ ॥

౧౮

వలపక్షంబిల నేరికి న్దగునె యె

ప్పాటక్ ? మనం బెంతయుం
గలుషేభూతముగాదె దాన ? నిక న

న్నా ! నీక యీలక్షణం
బలరం జెప్పడిదేమి ? లోకముల హా
హా కారముల్ పుట్టవే ?

మలయ స్వచ్ఛునె నిన్ను నమ్మి, యలమే
ల్కుంగా మనోనాయకా ! ॥

౧౯

ముడుపులైచ్చిన, గాన్కలిచ్చిన భవ
 న్మూర్తింగనం బ్రీతి గా
 ల్నుడక స్వచ్చిన. నుత్సవంబులను న
 ల్పం జొచ్చినం, గొంచేమే
 నెడఁదం దృష్టి వహింపకేల యిటు వీ
 వేచం, భవద్భక్తులకా ?

గడపుల్ మాడ్చెదవేల ? కష్టముల బ్రుం
 గంజేయ నేలా ? ప్రభూ !

౧౮

అనంతగణిత గడించినం గుడుచుచో
 నైపోవుగా, దానికై
 స్వర్గశాంతి వహింప బాల్పడితి, నా
 ప్రారబ్ధమేమో, రమా
 స్వర్గంగూడ ఘటించి కుల్కెదవు. 'సే
 బా' సేల నిన్నింక నే
 నర్థింపం దొరకొంట ? దేవ ! మృదుభా
 వా ! వేంకటేశప్రభూ !

౧౯

పరమ దరిద్రతాదశకు

బాల్పడి, వ్యాధుల బాధల నిగ్గు
 తగము శ్రమమ్ము నొందు చిటు
 నాదగు జీవిత మెన్నినాల్గిలం
 జరపుదు ? నింకనేని, నను
 నాదరదృష్టిని జూడ నెంచ, కీ
 యరమర లేలచేసెదు ? ర

మాధిప, వేంకటేశైలమందిరా !

౨౦

(1:51 20) అంభమున నొకపుడు మరుసునకు నిశ్చేదముననుచు

కెప్పిన పద్యములు : 21—27)

చిత్తము నత్తఱుం పడెడుఁ

జెప్పఁగఁజాల, నధేమి హేతునో ?

హస్తాగ నేకృతి న్నలుపఁ

బోవదు, కుంతితమయ్యె బుద్ధియున్.

భృత్తిగ నెప్పుడు న్నెలఁగు

పూపహాయల్లల లేకవిత్వపు

చిత్తరియు నివ్విడం దలఁచె

ప్రేకయి నన్నిదె, వేంకటేశ్వరా ! ॥

ధనసుం చొక్కటెకాని, యన్యవిషయ

ధ్యానంబు లేనట్టి దు

ర్జనమైత్రి సుఖమందనైతి, మృగత్తి

ష్టలాంచి, నీరకభ్రమన్

గొని పర్వెత్తితి, జీవితంబె వితయు

చుం దోచె, నింకేని నా

సునమున్ జింతకు బాపరాదె యలమే

ల్పంగా మనోనాయకా ! ॥

కాసొకటిచ్చు లుబుపయి

గంపెడు పద్దెములల్లి, శారదన్

నీసర బాసరం బలుకు

కేవల భిల్లపురంధ్రి జేసి, యు

ల్లాసము మాసి, చిత్రపు వి

లాసములంచును వెట్టివేసముల్

వేసి బిజారిఁజేసిరి, క

లిం జడులౌ కుకవుల్ రమాపత్రి ! ॥

— ౨౩

కరమున లేఖనిం గొనిన

గల్గలలాడుచు సమ్మళిస్తయై,

మురువులు సూపుచు నిమిషపుల

ముచ్చటనించు కవిత్వ కన్య చా

నరమర సేయుచుండె, నిది

యక్కట ! నీకును నాకు నెంతయున్

స్థిరమగు నప్రతిష్ఠయని

నీమది నెంచవె ? వేంకటేశ్వరా ! ॥

— ౨౪

అక్షిణ్యంబగు సత్కృపన్నునుచు దే

వాధీశుఁడీవయ్యు, ని

రాక్షిణ్యంబగు చిత్రవృత్తి, ననుచు

రాంతాత్మ తాపంబునం

బ్రాహ్మభింపంగఁ జేసెదేల ? యిటు నా

రావుల్ ఘటింపించుటల్

శిక్షిల్గుల్పుట యంచు నెంచితివా ? నీ

చిత్తంబు, శేషాధిపా ! ॥

— ౨౫

రక్షింపంగల శక్తి యుండియును గ్రూ

రప్రౌఢి శిక్షింప, నా

యక్షయ్యంబగు దోషరాజియె కతం

బొనంచు నెంతయున్ నృభా

కీక్కిరింప దొరకొందువే ? — నుడువుమా ?

శ్రీమంబ నాదోషముల్

హస్తాక్షిణ్యంబు వహింపనేల ? యపరా

ధం బొత్తిచెప్ప బ్రభూ ! ॥

— ౭౬

మంచిన నేడు వల్కుజన

మండలి నోళ్ళలె రేపు చెడ్డెయ్య

చెంచి, వచించునేవో, కల

విన్నియులేనివిన్ని, యిట్టి

పంచకులాడు సుద్దమును

బద్దములేని యనాత్మజల్పముల్

గొంచక నీవెడక సయిప

గూడునె ? తిర్పతి వేంకటేశ్వరా ! ॥

— ౭౭

(1931 సం॥ కడపట ఉదగళాల అతిశయింపఁజెప్పినవి 24—25)

కడుపునకింత తిందమన

గంటికి నిద్దురరాదురాత్రి, సో !

బడలిక వాయఁ గూర్కఁదల

పన్నదీఁ దిండియులేదుగా ! మోయి

విడదొకప్రాణమే, యదర

వేదన నోర్చెడు పాటిగా దీనిల్

సెడియెఁ దనూవిలాస మక

లంకపటుత్వమడంగె శ్రీపత్తి ॥

— ౭౮

ఎక్కడి కద్దునొప్పి ? యొడ

లింతగఁ బిప్పియొనర్చి, సౌఖ్యముం

హక్కఁగనీక, కష్టమిడు

ఓల్లని, యూరక వేడ్కసాచె, నీ

చక్కట ! — నాపురాకృతమ

హాకలుషంబని యెంచి, నిన్నిఁకఁ

నొక్కిన లాభమిల్లయని

నొవ్వు సహించెద, వేంకటేశ్వరా ! ॥ ౩౧

(సంసారిపుడగులాట మెక్కువైనపుడు చెప్పనివి ౩0—౩2)

న్వామి ! నామెడఁ గట్టితీవు పలుజం

జాటంబు, లీ భారముల్

నేమోయం గలనంచు నెంచితివి, తా

నీ, దుర్బలుండంచు నీ

నేమాత్రంబుఁ దలంపవైతివి దయా

దృష్టిఁ సహాయుండవై

ప్రేమ న్నాదరి నిల్తువన్న, సదియుఁ

వీల్గాదె ? పద్మాధిపా ! ॥ ౩౦

పచ్చగ నెప్పుడుం బ్రదుకు

వానిని జూచినఁ బ్రయ్యిల్గోసఁ చా

రుచ్చలువోసికొండ్రు, మన

సొప్పని బందుగు, లంతెకాక, నీ

స్వచ్ఛరమందు మున్గుతమ

వానినిచేరంగదీరు, వీరికిం

చచ్చికనాయివారికి న

భానముభేదము వేంకటేశ్వరా ! ॥

30

పద్మలు పద్మలిచ్చియు వి

పద్మశగూర్చెడు న్యాయవాది. యే

ప్రాద్ధనాకండె నల్వరికి

బూటంగ నిల్వనొనర్చుగాల, మీ

పెద్దటికంబునకొ వెతలె

వెట్టెదవీవును, 'నెద్దుపుండెటెల్'

ముద్దగుండాకి'—కన్ననుడి

పూర్తిగనాయెడ నిక్కమో ప్రభా ! ॥

31

(శకరాస్వధతతో 1934 ప్రాంతమునఁ జెప్పినవి 33—40)

ఆమయపీడినున్న యపు

డాస్తహితావళి, శిష్యనర్గము

క్షేమపద్దైషివారమెటు

నెమ్మదినుండును నాదుకోకిలక

నామ్మతిగోరు బందుగులు

నాకెటు లాదుకొనంగ వత్తురం

చే, మది, నిశ్చయించితి, ర

మేళ ! యెటుంగవె దీని నీవెదక ॥

33

నాసయి గంటు వెట్టికొని

నన్నపొట్టను బెట్టికొంద మం

చేపునఁ బీడఁగూర్చు దురి

తేత్వరి మృత్యువుపూన్కి నమ్ముగా

దాపున నిల్చిప్రోచితి వు

దారదయారస సాగద్రదృష్టి, నా

నూసదలందుఁ జాటమయి

యాదుకొననృణి నీ వెగా, ప్రభూ ॥

36

చలువదియేండ్ల కే తనువు

నం గడునీరసభావమేర్పడెన్

సలిగెను సంధి బంధము, ల

సంతరుజల్ పయిఁగానిపించె, దు

ర్శిలతఁ గృశించె సంగములు,

ప్రాణములుం బరునంచుఁదోచె, నె

దులకింపు కష్టపెట్టుదువు

దుర్జన శిక్షక ! సాధురక్షకా ! ॥

37

పొడికి నిద్రకుంజెడితి,

దేవరవౌ నినుఁగొల్వ మానితిన్,

పొడితగోపి. వీడితిని,

బాసితి సత్కవితామతల్లికన్,

నిరంశుముదంబుఁ గోల్పడితి,

నెమ్మది సౌఖ్యములం దొఱంగితిన్,

గొండలరాయ ! మొండిబ్రదు

కుంబ్రదికింతు, విదేల సన్నిహిత్ ॥

38

విచ్ఛేదో సౌఖ్యము, హేచ్ఛేదాపము, హృదిం
 శిచ్ఛేదో నహంకారమున్
 కేచ్ఛేదో, జుట్టలనిదలెచ్ఛేదో బగయుం
 దెచ్ఛేదో, రుజావర్గముం
 లోచ్ఛేదో దేహము, శక్తిచచ్ఛేదో బయిపె
 చ్చు న్నొచ్చే గాత్రంబయో!
 లోచ్ఛేదో పోయితి నీదు దృష్టికిని నె
 ట్లో యొక్క బద్ధాపతీ! ॥

చె

ముఱచితినా ? నినుం నలంఁ,
 మానితినా ? భవదంఘ్రిపూజనల్,
 సెఱచితినా ? త్వదాఖ్య, నిర
 సించితినా ? యెపుడేని నీకృపన్,
 విఱచితినా ? భవస్మనము,
 ప్రేలితినా ? నినుఁగూర్చి కాటులన్,
 అఱచుచేసెదేల ? యొకొ
 కప్పుడు నన్నిటను పేక టేశ్వరా! ॥

చె

తఱచెదవేల నామనము
 దానివిదారిక, యప్పుడప్పుడున్,
 బఱచెదవేల సన్నిధిచి
 వాసవపాలక, సారె సారెకున్,
 నెఱచెదవేల సద్ధరియ
 విశ్వనియోజక, యగతికగతికున్,
 ముఱచెదవేల నాగొడవి
 ముగశదాయక, పేక టేశ్వరా! ॥

చె

నలువదిదాఁటె, మైదిట వ
 ణంగె, మనోబలమీఁగె, రోగఫీ
 డలు మితిమించె, మున్నటిక
 డంకనశించె, విచారపాళిచే
 గళవళ పాటుపెచ్చె, మతి
 కార్యముఁ దాలిచే, దాల్మివోయె, కే
 వలమొక వ్యర్థజీవినయి
 వర్తిలుదుంగద, వేంకటేశ్వరా!   రం

(అనూయాపరులగు బంధుగుల దౌష్ట్యమోహానికి చెచ్చినవి.)

—1935—36 మధ్య : 41—45 పద్యములు.

సాగెడు వారిఁజూచి, మది
 సంతసమందక, కన్నులం బొగల్
 రేఁగఁగఁ, దాతగంటు దిగ
 మ్రింగిన యల్లు దలంచి, యోర్వకే
 వాఁగెడి బంధుగుల్ దమని
 వాసముఁ జేరఁగనీరు, సాగుఁబా
 టాఁగిన యల్లు, వారికిది
 యారయ నైజము, వేంకటేశ్వరా!   రం

శ్రమపడి తెచ్చుకొన్నపది
 రాళ్లును నేఁ దినరాదు, మిత్రన
 గ్గములకుఁ బెట్టరాదు, సనుఁ
 గాచినవారికి నీయరాదు, చు

బ్రములకుఁ దక్కువారికి ని

డిందగ, దంతయుఁగూర్చి, ముల్లెగాఁ
నమక యొసంగఁగావలయు

ధర్మమె యియ్యది వేక పేశ్వరా ! ॥ ౧ ॥

నా కష్టార్జితమేనె భుజియు

చం జూడలేనట్టి వా

రా, కించిద్విపదాకుల స్థితిని నా

హాస్యంబు నాకొదు, రా

యాకాంక్షన్మది జేర్చలే, దిశను వా

రా?—నాదు తోడ్పాటు లే

కేకార్యంబుఁ బొనర్పలే, రసహనం

బేలా? రమానాయకా! ॥ ౨ ॥

వేదన కిచ్చుచుండిన “బ

లే, మనవాడల మంచిత్యాగి”యం

చాదర ముట్టిరాలఁ గొని

యాడుదు, రించుక లేదటఁగిమా ?

“యాదగిడికిఁ గన్నులివె

యెక్కిను నెత్తికి, నాల్గురాల్లు ను

పాదనచేయు మాత్ర” నని

బందుగులందురు వేక పేశ్వరా ! ॥ ౩ ॥

కాలముఁ గర్మముం గలిసి

కాసి, యొకానొక దేహధారి, కీ

జాలవు మేలొ, కీడొ, యిది

సత్యము; పల్కుర నేతిదర్శమె

చాలగ నాశ్రయించి, కడు

శ్రాంతిలుట ల్వితయం చేజింగియున్
దానిమిలేక, విజ్ఞులె వె

తల్లనుచుందురు వేంకటేశ్వరా !

(అష్టాష్టకము 20-11-1937 స ప్రాసించి 46—47)

అరిషడ్వర్గము గెల్వజాలు నెవడా

యాత్మోన్నతుండే సుచీ

పరమాత్ముం గనజాలువాడని బుధుల్

పల్కాఱు ఘోషింతు, రా

గనణిం దారె యొనర్పకున్న నిక ను

సారాంబుధిన్మును పా

మగులా ? యట్లు చరించువారి, లలిమే

ల్పంగాంబికా నాయకా ! ॥

పొత్తిము లేనా నాల్గుకని,

పూర్తిగఁ దెల్విలభించినట్లు, దా

జిత్తిముసం దలంచి, గుణ

శీలురు పెద్దలు సెప్పు నీతులు

జెత్తిలటంచు, దా నొడువు

చెత్తలె నీతులటంచు, బుద్ధు ను

న్మోక్షుడు లోకమందు నవ

మానము సెందఁడె వేంకటేశ్వరా ! ॥

(1-మొదలుగా 3-3-1938 ప్రాసించి 4-4-19)

కోరికలుగాఁ బితల్ నిధులఁ

గూర్చిన ద్రివ్యములేదు ; రైతాం
హ్నానికి నూలుపడ్డి యసి
నొంచి గ్రహించిన డబ్బులేదు, వే
హ్నానికి లేని నీడలను

గొట్టి గడించిన సొమ్ములేదు ; నా
వాటి సీతులటటి హిత
నెమ్మె నాయమునాకు శ్రీపతీ ! ॥

జన

గజియింపందగు విద్యలేదు ; ధనమె

క్కాలంబునక లేదు ; స
మ్రాప్తంబును లేదు, దేహబలమె

తోలేదు ; వీర్యదృశః
కణమా లేశములేదు ; పల్కుబడియు

గాంచగలే, దిట్టి నక
సంజూనం గొలువక హితుల్ కష్టము శ్రీ
కారుణ్యమె, శ్రీపతీ ! ॥

జన

(9-5-1939 శృహనిగ్మానం సాగుచున్న పుడు చెప్పినది 50-50)

నీ కృపయే పునాదియు

నేస్తుల నాయమె బేస్తుమట్లమె
నూతలు వడ్డిలేకిడిన
ప్రోడలతోడె సిమెంటు సున్నమె,

సాంకెడి వారి యూతయె వె

సగ గిటికీలును దల్పులల్మరల్

చీకనిదం తెల్లె యిటువ

సింప గృహంబొకఁ డేర్పడె ప్రభా ! ॥ ౭౬౦

అననద్యంబగు వైభవాధికతఁ బా

కారాతి నిర్జించుఁ గా

క ; నవోన్నేషవయః ప్రపూర్ణ సుషమా

కాంతిక్ స్మరుంగెల్పుఁ గా

క ; నయాచారత మించుఁగాక గురునిక్ ;

గాసంత యాదార్యమే

తిసరం బోనియెడ, న్నరుండు యశ మొ

దంజాలునే ? శ్రీపతీ ! ॥

౭౬౧

ధనవంతుం డయినంతమాత్ర నరుఁడే

దారిక్ యశంబుంగనుక్ ?

ఘనవిద్యా మహిమావలోకన కళా

నంద ప్రభోన్నీలితా

త్రిసవంభోరుహ దివ్య గంధలహరీ

మాధుర్య పర్యాప్తలో

కినికాయుండయి మెల్లఁడేనిఁ గన్ముఖా

తా ! శేషశైలాధిపా ! ॥

౭౬౨

ధనవంతుం డయినంతమాత్ర నరుఁడే

దారిక్ యశంబుంగనుక్

జనసమ్మానిత భవ్యకావ్య రచనా

చాతుర్య ధుగ్యోరువా

జ్ఞానితామంద విశాలకీర్తి లలనా
 సుక్లేష సమ్మోదితో
 నృపకవ్యగ్రణి గోష్ఠి గోరనియెడ
 బద్ధావతీ నాయకా ! ॥

703

సనవంతుం డయినంతమాత్ర నరుండ
 దారిక యశంబుం గనుక
 పోయోదార దయాక్షమా శమదమా
 విద్వేష సంతృప్త స
 జ్ఞా సుప్రీణు దేవతాతిథి సమర్పా
 మాతృ సితార్థ పూ
 జన మిత్రాశ్రిత గౌరవంబు లెద నె
 చండేని, శేషాధిపా ! ॥

704

నాకర్మబదియేమొ ? యెల్లరయెడ
 దాక్షిణ్యముం జూపు వా
 లే, కించిత్కరుణామతిం గనరు, స
 న్నేమందు ? నీచిత్తమె
 యో కానిమ్మని యన్నవాడ, భనన్
 యోదార కారుణ్యమే
 నాకాక్షించుచు, బాలముంచెదవా ? లే
 వా ! నీటనే ముంచెదో ? ॥

705

ఉన్నారెందటో బందుగుల్ హితులు నీ
 ఘృ ల్లివ్యవంతు ల్దలం
 సన్నిత్యంబును వడ్డికై ధనము మా
 ర్వాదుల్యలెం ద్రిష్ట వా

రెన్న న్నాదురదృష్టమేమొ ; యొక రే

నీరై రిగా యప్పు ; నే

నన్నేరీతుల వేడిసగ గరుణ లే

దే వారికిక, శ్రీపతి ! ॥

౫౬

వేలా ? లక్షల ? కోట్లలా ? — యడిగిసెక

వెన్నాడ, — ఆమాత్రమే

నీలేనా ? సగలక, వరుంబడియె లే

కెంతైన బస్తుంటినా ?

కాబుబిట్టలె యెచ్చునా ? యెవనికేక

గానుల్ శిలారాసులా ?

యేలా ? యాప్తులె సంశయించిరా ? బూదా

బీయక రిమావల్లభా ! ॥

౫౭

వానము నిమ్మటంచు, నుచి

తంబు లొసంగుమటంచు, నీచ్చము

బూసితిఁ బెట్టుమంచు, గడు

పున్నడపస్వలె నంచు, 'ధన్య' చం

దా' నిడుమంచు, గోరను బు

ధస్తుత ! రోదియొవడ్డి కడ్డిసం

దాని 'ససేమిరా' యనెగ

దా యొకశిష్యుడు మాటయిచ్చియుక ! ॥ ౫౮

సప్రహో ? దుర్లభ దుర్విదగ్ధ జనమా

త్రైక ప్రసేవాను నా

సప్రహో ? దుర్లభ దుర్విదగ్ధ జనమా

వారాశి ముగ్ధాస్మ తే

య సరిక్షణగఃసోవిముక్తికర భా

గ్యపాప్తి నాకింక, హా!

యెప్పుడో? యెప్పుడో? యెప్పుడోగద! ఏమీ

హృత్పిద్య పుష్పఃఫలమా! ||

౭౬౯

(1944-45 శ్రీమతి శాంతాశ్చియైచుండ శిష్యుని : 60—65)

తన దన్త్యులునకుం గతింబు పితృభృం

దంబౌట, నేతదృణం

బును నీరగస్వలం బుత్త్యవంతింబులు, అం

పుణ్యావనిం, గానిచో

చనితానంగతి, సంస్మృతి శ్రేమలంబు

వృద్ధింబులే; వానికై

చనటల్పందుటకంటె నిక కొలున, చే

వా! మోక్షిమిబ్బుంగ దే? ||

౬౦

‘సుకృతము పండుపంత, శుభ

సూననలేర్పడు జీవి’ కన్నయా

పకటిత నాధుసూక్తి యిట

ప్రస్ఫుటమయ్యె మనీయ నృత్తిమం

విక గతి కర్మముల్ దొలగ

యేకై, నటంచని యాత్మసమ్మిళిత,

సుకముగ ‘బిడ్డతల్లి’ యగు

చుక నత్తిగాలిసఁ జాలు, శ్రీపదీ ||

౬౦౧

మంచికొ, చెడ్డకో, కలిగె

మత్స్యతికిం గడు పిన్నినాళ్ల కం

చెంచుచు, నాదుచిత్త మెపు

డెంతయు నారటమండ, నీకృపా

భ్యించితదృష్టులం గడుశు

భాంతమె యానను నాత్మనిశ్చయం

పొందుకొనోచి తల్లిమని

హృత్తటి నెన్నుదొనూర్చు శీసతే! ||

—2

ఇరువద్యైదు వత్సరము

లెంతయుఁ బేర్చిగృహస్థ జీవితం

జననితి నానుకూలముగు

సాధ్యయొసర్పింగనేచ, లింతకు.

గరము గొఱగతి యొండెనంగె

గర్మవశంబున, నగుతు లేమిచే,

నగుదు పితృణముందలగు

నట్టియదృష్టము, వేంకటేశ్వరా! ||

—3

సూచిర పుణ్యలోకి గతి

శూన్యము నాకనియెగిచి, యూహలం

నొరంగి మెలంగుచో, గరుణ

తోడ 'నవత్యవరప్రదాత' ఎక

పరయశమంద, నాసతికి

భ

నెమ్మినొసంగితి గర్భ, మిగ నా

పొందు నుఖంబుగాంగని, ని

తాంతముదాన నిసుంగుతో, ననుక

పరమదయాం తేరి. గూత్మకతి

సముద్రముం గలిగించి, సుస్మతి

పరిణమోచర్ప నాకేపుడు

నావలగ నల్పుముగాని శ్రీపతి ! ॥

౬౪

శ్రీశివ చుట్టపక్కములు

పరిగియుం దొంగించు జూడనప్పుడు

స్థలంబు శ్రీవకున్నపుడు

ముప్పలనేకము నేమనప్పుడు

పలంగని వ్యాధిపీడల నె

తలనునప్పుడు, పత్ని మాటితో

మెలంగ నశక్తయైనపుడు

మేలెయ్యెనర్చిత పండ్లయై ప్రభూ ॥

౬౫

(19-45 చం॥ జీవంబు చిరింజీవిని మూడునెలల గూడని పుష్పపుడు

నప్పవని : (౪—6))

పరమదయాంతరంగ ! పరి

పాలితనైజ పదానుమగ ! త్వ

వ్వరి సుహిమా ప్రదత్తియగు

పాపకు బాపవిహారకుం, గృహం

దిరమగు సౌఖ్యమిచ్చి, సుదీ

దేకువల గూర్చెడు భాగమును నె

వ్వరి దనుకొంటివో ? యదియుం

బాయను, నీయడె, వేంకటేశ్వరా ! ॥

౬౬

తేనె సోనలు

కనుటకు నాకుకొంటుకును

గారణమాత్రుల మైతిమయ్య !
 ఘనతన శాసనంబున, ని

కం దనుదార్థ్య మనోగతక, ని
 మను సుగుణాళి విద్యయుఁ బ్ర

పూర్ణతరాయు వొసంగువాడని
 నది మగి నెంచి, నిక, బరమ

భక్తిభజించెద వేంకటేశ్వరా !
 ఆ శాశ్వతీ యొకింత మినుమినుకి

చస్మస్మనకోణశూ
 న్యశ న్వెల్లఁ గృతార్థజన్ముఁ డసలు
 చాత్మం గడుం బొంగుచుక

శుభత్కరుణామృతప్రసర, మే
 తే దానిఁ బెంపారున

శ్రీశా ! చేయుదువంచు నమ్మితిని బా
 లింపంగ దేశ్రీపతీ ॥

అలరంగలై శుభోదయంబగుచు నే
 డాహా ! మహద్దుగ్ధశా

లితాత్మగతనికృష్ట జీవనము మీ
 గంజాలె నీ సత్కృపక

నిలు కష్టంబులలోనె విభవ
 ప్రారంభ, మింకై న నా

నలనుం బాయవటగుచు నెరును,
 వాకంబు లో శ్రీపతీ ॥

(ఈ కష్టమున నెడమచేయిఁ బయికి త్రరాకుండ బాధనమును పొ
న చెప్పినవి 70—74).

నిస్తుల్యంబగు ధర్మమార్గమున నే

నిర్ణీద్రత న్నెల్లఁగఁ

స్తింబెట్టుట న్యాయమా? యుచితమా?

కార్పణ్యమా? వేడుకా?

స్వత్వత్పద పంకజద్వయము నా

స, న్నమ్ము నన్నెఁచెదే?

హస్తస్తంభన మేలచేసితివి దే

వా! శేషశైలాధిపా!॥

శేస్తుల్ భాగవతార్చనల్ సలుప భ

క్తిం, జూచి, చూపోవకే,

దుస్తంత్రంబున, వానికిం జెడుగు లె

తో గూర్చితిం గావలెక

శాస్తింజేసితి వెట్టికార్యములు నే

సల్పంగ రాకుండు, నీ

హస్తస్తంభ మొనర్చి; దీనిఁగృహ

యం జేయవా? శ్రీపతీ॥

చుచికిఁ బోయినం, జెడంగె

మానక నాకుఁ దటస్థమకాట, నీ

చనచేతనే, యకట!

భావ్యమే? నమ్మినవారి నిట్లు న

చుట, క్రూరబుద్ధివయి,

వేడుకగూ యిది?, నీ, కదేల గయి.

కి, మకయేని సత్కరుణ

యేర్పడఁ జూడవు నన్ను, శ్రీహరి!

స్వస్మహిమావలోకన శు

భప్రతిపాదిత సత్యవిజ్ఞతా

సస్మతి నిర్విచారులయి,

సాధులు, తత్వపథాను సారుల!

చున్నదమందు తీరున వి

శుంభదనంత భవాబ్ధిదాటి, దేవ

శక్తియ! నిశ్చలాత్మసుఖ

సిద్ధిని బొందు నదృష్టమెన్నఁదో!

మునువా? పల్కలువేడుటల్ నిను యశో

భూషించితా, యచ్యుతా,

కొటవా? నన్నిటు వేపనీకు సుజన

స్తుత్యోదయా, సత్ప్రియా,

బరువా? నీకొకప్రాణిఁగాచుట కరి

ప్రాణాననా, పావనా,

కటవా? నాకు భవత్కృపామృతము, శ్రీ

కాంతాపతీ, సద్గతీ ||

దీపము నార్పప్రవృత్తి, తన

దేహముఁ గాల్చెడు దివ్యజ్వాలి, జ్ఞా

నేపున సంచరింతుగతి,

నేనును నాత్మవినాశహేతు, శ్రీ

చాపపునఃసృతిం దవీలి,

భ్రాంతి న దే సుఖమగమ సమిష్టః శ్రీ
ప్రేమద సేవమానితిని

శ్రేవిడ క్షోభగింపు మీశ్వరా !
నీ కిరుణాకటాక్ష మెవ

నీ బ్రసరించునొ. నన్యుఁడనుకొ
కాక, ముఱొక్కఁడెట్లుగు ? న

కారణకోపము గల్గెనేమొ, యి
కలఁగూర్చు చాటు. భవి

దాజ్ఞల దాటను నెప్పుఁగాని. శ్రీ
క్రిమసీయ పాదముగ

సేవ దొఱంగనుగాడె శ్రేవత్ !
కొన్నిదినాలనుండీ నినుఁ

గొల్వకపోయితి, నీవె కారణం
బొంగ దానికీక, మది న

నేక విచారములకొ ఘటించి. వే
తెన్నున నిశ్చలంబుగ హృ

ది నినుఁ జేరుతొ జెప్పవయ్యు !
మన్నుఁ బరీక్షయా ? యిది, యె

టోర్తును గట్టములకొ రమాధాపా !
ఏకి నుతొండు వంశమున

కీలుట, రూకలువోవుటల్, గుఱొ
దేకము మేనఁ బైకొనుట,

ప్రేమకుఁ బాత్రము ప్రక్కఁ జేసి న

గొట్టి కుటుంబము న్యైతలఁ
ద్రోచి యడంగుట, గోరుచుట్టుపై
గొట్టి పోటులట్లు మదిఁ
గ్రొచ్చి, వ్రణంబొసరించె శ్రీపతి! ॥

20

నానభ్రంశము, ద్రవ్యనాశము, నను
స్తాపంబు, సత్సోదరీ
చానంతంబు, శరీరదారుణసుజా
భారింబు, వ్యర్థవ్యయం,
బానంజాలని యవ్వ, లేనడియు, ను
ద్యోగాస్థిరత్వంబు, నిం
దేనా?, యింకను నేమొనర్తు, వునునిల్
దీయంగ దే, శ్రీపతి! ॥

21

(ప్రతి పాదమునందును సూక్ష్మగాఢ్యమును నున్నది నచ్చు
చెప్పినది: 80—84)

రాజుల్ పూర్వముపోవరే? కలస, న-
రాహోరిగా, సైనికుల్
నేబంబొప్ప నరాతలం దునుమా శే!
దివ్యాయుధాళిక్, ద్విష
ద్రాజశ్రీల హరింపరే?, శరణనక్
రక్షింపరే? భీరులక్,
రాజంబయ్యది, నేటియుదములొ, నై
శాచంబులే శ్రీపతి! ॥

22

పాపపునఃసృతిం దవిలి,
 భ్రాంతి నదే సుఖమంచు నమ్మి, కి
 శ్రీమద సేవమానితిని
 జేవిడ క్షణభరింపు మీశ్వరా !
 కరుణాకటాక్ష మెవ
 నిం బ్రసరించునొ. ధన్యుడొకడే
 వాక, మఱొక్కడెట్లుగు ? న
 కారణకోపము గల్గెనేమొ, య
 కలగూర్చు నాడు. ధని
 దాజ్ఞల దాటను నెట్లుగాని, కి
 కిమనీయ పాదయుగ
 సేవ దొడంగనుగాడె శ్రీపతి !
 కొన్ని దినాలనుండి నిను
 గొల్వకపోయితి. నీవె కారణం
 జెప్పంగ దానికిక, మది న
 నేక విచారములక ఘటించి, ప
 శెన్నున నిశ్చలంబుగ హృ
 ది నిను జేరుతు జెప్పవయ్యు ! ప
 మన్నిం బరీక్షయా ? యిది, యె
 ట్లోర్తును గట్టములక రమాధిపా !
 సక సుతుండు వంశమున
 కీలుట, రూకలువోవుటల్, గుజ్జో
 దేకము మేనఁ బైకొనుట,
 ప్రేమకు బ్రాత్రము ప్రక్కఁ జేయు న

స్తోత్ర కుటుంబము స్వేతల'

ద్రోచి యడంగుట, గోరుచుట్టుపై
గోడకట్టి సోటులల్లు మది

గ్రోచ్చి, వ్రణంబొనరించె శీపతీ! ||

26

నానభ్రంశము, ద్రవ్యనాశము, మన

స్తాపంబు, సత్సోదరీ

నానాంతంబు, శరీర దారుణగుజా

భారింబు, వ్యర్థవ్యయం.

మూసంజాలని యప్పు, లేవడియు, ను

ద్యోగాస్థిరత్వంబు, నిం

శేనా?, యింకను నేమొనర్తు, వునునిల్

దీయంగ దే, శీపతీ! ||

27

స్తోత్ర కుటుంబము స్వేతల' చాపినివి: 80—84)

నాజుల్ పూర్వముపోరే? కలన, మ

రాహోరిగా, సైనికుల్

వేజంబొప్ప నరాతులం దునుమ గే?

దివ్యాయుధాళిక, ద్విష

ద్రాజశ్రీల హరింపరే?, శరణన

రక్షింపరే? భీరులక,

నాజుబయ్యది, నేటియుద్ధములొ.

శాచంబులే శీపతీ! ||

28

అంబుల పీఠివచ్చి యహి

తాళి విమానములందు, నూళ్లపై

బొంబులు గుండ్లుమొత్తి, జన

సాళి గృహంబులు, స్వాక్షరీలు మొత్తింబులుగాఁ బడ, స్మిగుల

దారుణరీతిఁ జరింప, నెట్లు స్వాక్షరీంబులు సంచరింపక, క

నందగునయ్య ! రమామనోహరా !

జగ్మనియుం జసా నసమ

చాతురి యాంత్రిక యుద్ధసాధ్యదుష్కర్మల నుర్మముల్ దెలిసి,

కారుణికత్వము రోసి, దుర్భరా ఫర్మసురద్విష న్మతముఁ

దాలిచి, మానవతంద్యజించి, యోగిగ్మలవాస ! లోకలయ

దీక్షవహింపఁ ద్వదాష్టయో మొకో ?

‘పెరలై లెండ్లు’ వినాశమయ్యె ; ‘పిల్లిపైక’

ద్వీపంబులుం బాడతెక, తొరివోయె ‘నల్లయా’ ; ‘మణీల’ మసియై

భూమింబడెక ; ‘సింగపూ’ ర్గిరిమంబొసె ; ‘సుమాత్ర’ గూలె ; బలిబీ

రంబూడె ; ‘జావా’ నిదే

యరి సైన్యంబులు చుట్టుముట్టె ; లయకా

లాగ్నింబలెక శ్రీవతీ !

౧

౨

మూనితబౌద్ధధర్మమతి

మంతులకెల్ల ను నాటపట్టు, ల

శ్శీన్మిలయంబు ; మింటిని స్పృ

శించెడి రాడ్భవనాళికిక్క, వా

చూణ వినిర్మితార్థమత

శాసనరాజికిజోటు - నైన 'రం

గూను'న కేర్పడెం, దలఁపఁ

గూడని యాపద లక్కటక్కటా !

౫౪

(1940 సం॥న విజ్ఞులవర్తనముంగూర్చి చెప్పినవి : 85—86).

'ప్రకృతియె శుద్ధమాయ పరి

వర్తనశీల, యసత్యలోల - యే

చూకొ ? యభిమాన, మట్టి చల

యుక్తపయిక్, విడు' - మగచునాత్మబో

ధకు దిగినట్టి పండితులె

తప్పుడుద్రోవలఁ బోయి, లోఁగి, రై

హికముల, కింతవంచనము

నెట్లు సహించెదొ వేంకటేశ్వరా ! ॥

౫౫

ఒకనిమిషాన దుఃఖము, మ

తొక్క నిమేషమునందు సౌఖ్యము,

ఒకట మొనర్చువా, రెటు తి

రంబగు బుద్ధిని గల్గువారో ? యీ

ప్రక్కటాకి నెట్టులోబడని

వారో?, యెఱుంగరాదు ; చుచుంటూ

శ్చికులయినక సుధీయుతులె,

మాద్యశులేమిక లెక్క?, శ్రీవతీ! || ౮౬

(1939 భాగము—గల మత్పరిస్థితులంగూర్చిన సూత్రము 87—91)

నాగోశు ల్బుడిచి దోచినప్పు డెదుటం

ద్యద్రూపముం జూపి, యెం

తే గోయ్యుల్ చిగురొత్త జేసెదను ; కా

నీ, చిత్తశాంతి సిత్తిక

వేగం గూర్చక, జూగొనరె, దది యు

నేడొక్క? భవత్కి ర్తికిక

బాగా? యయ్యది, యింకనైన గొప్ప పక్ష

బాలిపుమా? శ్రీవతీ! || ౮౭

కాయల్లాచెను నోరు నిన్నుతీచి బి

గ్గంగావు కావంచు, నెం

తోయియోసముమోఱ మొట్టలిడి, వే

తూయల్, పరాకా? వెత

ల్యాయంజేసిన నీదు గంటరుగునా?

పాషాణ గూపంబటుల్,

నాయుగ తేనియు విప్పవిత గగునం

బా? శేషశైలాధిపా! || ౮౮

అత్తుకుల జీవితంబు వల

దయ్య విరోధులకేని, దానిచే

నతిశయమైన లంపటయు,

నాకులపాటును, మానహానియున్

బ్రతుకుపయిం జిరాకు, బర

భాగ్యనిరీక్షణ, మాత్మఘాతమున్,

మతి చెడిపోకయుం గలుగు

మాన్యుడు వాని సహించునే ప్రభా ! || ౧౯ ||

నలవలనేడ్తునో, చనిన

వారికినై ; మఱి యున్నవారికై,

కలకలమంచు నప్పుదునొ ;

క్రౌర్యతదీయ నచోనలార్చులనో,

మలమల మాడిపోవుదునొ ;

మాననిరుగ్మత బాధవెట్టఁగా,

విలవిల దన్నుకొందునొకొ ;

వీడనిచింతల గుండెభారమై,

జలజల నశ్రులోడ్తునొ ; య

శక్తగుణంబు మనంబు వేఁపఁగా,

గిలగిల గింజకొందునొ ; య

కించనుడం, గరుణారసంబు చి

ప్పలు కడగంటఁ గాంచఁగద

వే, మనుపం గదవే దయానిధి ! ||

నెత్తుటి పుష్పితగిన న
 నేకరుజల్ వొడకట్టుమేన, డ
 బ్బెత్తును నత్తువుండదు, తు
 యించును సన్నతిశ్ శ్రీయుక్, మదో
 ప్పెత్త వధూజనంబులు స
 మాదరణంగన, రొండ సాయము
 బాత్తుగ లేక జీవితము
 పుచ్చ నసాధ్యము, గౌరవంబు క
 చిత్తును జూపరాశ్రితులు,
 చిన్నలు సైతము చుల్కజూతు, గ
 వ్బెత్తుగ సొత్తుపై గనుల
 నెల్లరువైతురు, 'కండ్లచిప్ప' చే
 నిత్తురు, చచ్చుటెప్పడని
 యెంచుచునుండురు, చీదటిగిత్తు, 'గ
 పత్తున నున్నవాడు గద
 పాప' - మటంచన, రట్టివాన్ శిర,
 బెత్తి, ప్రబుద్ధులంబలె జ
 రింతురు నల్లగలో, జతుప్పడు
 బుత్తమమెన్న వీరికి, మ
 హాజ్జ్వల! శేంకటశైల ముదిగా! ॥ ౧౧
 ఒక్కటి కడచినదన, నిం
 కొక్కటిగా రోగమేదియో యెల్లపుడు
 సుక్కించుచుండ దేహము
 నెక్కరణిం జీవయాత్ర యేగింతు బ్రభూ ॥ ౧౨

శ్రీ వేంకటేశ్వర

(అనుబంధము).

1. సాక్షాత్కారము.

సుణిమయూలంకృత మహిత హేమకిరీట
 ధగధగ కాంతులంతటను వెలుగ.
 ఘనసార కస్తూరికా తిరునామంపు
 భుగభుగ వాసనల్ పుడమినిండ,
 నకల రత్నాంచిత మకరకుండలముల
 నిగనిగమను తేజ జగతిగ్రమ్మఁ
 గదుణారసాంచిత కమలాయతాక్షుల
 జిగజిగ శోభరాజిల్లుచుండ
 సగణితవిభూతి నానంద మతిశయిల్లఁ
 బేమ సాక్షాత్కరించి నావెతలఁ దీర్చి
 నీపదాంబుజభక్తి నా నెమ్మనమునఁ
 నిరముగా నిల్పుమయ్య! శ్రీగిరి నివాస! ॥

2. 1930 సం॥ ర పరిస్థితి.

శ్రీ వేదాన్వయమేడ ? యప్పున కొడుక
 జేఁ జాచు పాపేడ ? రా
 ప్నేవా ప్రాజ్యతయేడ ? నీచనరు నీ
 స్త్రీ! కొల్చుచుంటేడ ? న
 ద్భావాశ్లిష్ట కవిత్వమేడ ? పరదు
 రాపా పదాటోపవా
 గ్రావాపూరిత సంఘమధ్యమున మె
 ల్లంబూను పేడం బ్రభూ! ॥

3. 1931 లో ఉద్యోగములేక బీదటిక మనుభవించుస్థితిలో ఉన్నాడు.

అప్పులవాండ్రెల్లఁ దప్పుడు కాండ్రయి
 గొంతుపైఁ గత్తులై కూరుచుండ,
 చెచ్చి వ్రాలుదురను భయమునఁ జుట్టాలు
 గ్రుక్కుమిక్కురనక నక్కియుండ,
 ముగము గన్నడినంత మొలఁదడవునొ, యేమొ,
 యని హితుల్ చాటుగ నరుగుచుండ,
 ఒదికి కడచినట్లు 'బడవాలు' 'తోడకఁగో
 సిరె నీ' కటంచు హసించుచుండ
 న్వాభిమాన మెఱింగిన యాభిజాత్య
 వంతుఁ డోర్చునె? తుణమేని ; పగఱ్ఱకై న
 నెలదు, కలనేని వలదు నిప్పచ్చరంబు
 కేషారివాస! మునిపోష! శ్రీనివాస! ||

4. అజ్ఞులగు ప్రాజ్ఞులు.

శ్రీశృభు క్తశేషంబు విడుచుకూళకు ధర్మ
 శాస్త్రాంశములఁగూర్చి చర్చలేల?
 యజ్ఞతేంద్రియత నైతరాంగనారతికిఁ దా
 రాడు దేబెకు నీశ్వరార్చలేల!
 ముండసొత్తున కాత్మమురియు మూర్ఖున కాశ్చి
 గౌరవమందు విచారమేల?
 లంజతమ్ముల మన్ను లండిపోతుకు గురు
 పాదుల నద్భక్తి పరగుటేల?

అత్తవారింటి యాడంగి మొత్తుల కల
నడిన పందకుఁ బితరుల ప్రణయమేల ?
ఇట్టి పురుషార్థహీనుని దేటి జన్మ ?
శేషగిరివాస ! మునిపోష ! శ్రీనివాస ! ॥

౪

అన్యత వాఙ్మిరతియే యామ్నాయ పఠసంఘ,
పరదారకాంక్షయే బ్రహ్మవిద్య,
గురుపాదనిందయే సరసవిద్యాప్రౌఢి,
రంధ్రము ల్వేదకుటే ప్రాజ్యనిష్ఠ,
కలహబీజారోపణలె సదాచారంబు,
బంధువిరోధమే వహ్నికర్మ,
మాతృపాదుల నవమానించుటె తపంబు,
కనుఁగానని మదంబై ఘనజపంబు,
దేవ పితృర్చనముల మందిరము నందుఁ
దినక పరగేహమునఁ దింటె దేవపూజ
గాఁగ మెలఁగెడువాని మగ్గడ యదేల ?
శేషగిరివాస ! మునిపోష ! శ్రీనివాస !

౫

శ్రీ. కుమారీ నామకథాము.

శ్రీనిర మహత్వ సంభవ
గావుట ని న్దలఁచుపొంటె, గాదిలికూఁతుక
'దేవు'డని పిలుచుచుందుము,
శ్రీనేంకట శైలవర్తి ! చిస్మయమూర్తి !

౬

నేనే మాకులదైవమాట, నను నె

తేనె భవత్సత్కృపా

పాపిణ్యాంచిత దృష్టులే యెపుడు బ్ర

పై కాచుచుంటం దయ

విన్నాశకు నిచ్చినట్టి సుతకు

నిండారు భక్త్యన్నతి

జేవా! నీదగు పేరితో గలిపి ప్రి

తిం దల్లి పేరుంచితి

తల్లికి వత్సలత్వము ను

తనదయం దమితంబు, గాన, నా

తల్లియ నాకు గల్గుకొఱ

తం దొలగింప దనూజయై గుఱుచు

నల్లిప్రియంబు సూపె, వసు

ధాధరమందిర !, తల్లులందు నా

తల్లికి నీడుసేయదగు

తల్లులు గల్గు కల్గరెన్నడు

౩

క్రిత్తికాతారయందు నుత్పత్తియగుట

జేతి మాతోదయమున రంజింపగనుట

'నుదయరంజని' యనపేరు ముదముతో

సిడితి బుత్తికి మోకాళ్ల ముడుపువాడ !

౪

తేనె సోనలు

6. లుబ్ధుడు.

అప్పుతదైనము నాడయగారి కదైడు
నూకలీయఁగ నేడ్చు లేకిముచ్చు,
అన్నురోగము మాప నౌషధమునకు వై
ద్యునకిడఁగా నేడ్చు దొంగలండి,
అత్తగారింటిలో నడుగిడఁ దిండి ధం
డుగయంచు నేడ్చెడు నగడుమారి,
అన్నదమ్ములసొమ్ము లపహరింపఁగఁ జూచి
చేతఁగాకేడ్చెడు చెనఁటిపోతు,
ఆలిమంగళసూత్రము నమ్మి వడ్డి
కీయలేనైతి నని యేడ్చు నెడ్డరాశి
జరపుదురె నిత్యభోగముల్ సరవిమీకు ?
చాలితదిగీశ ! శ్రీశేష శైలవాస ! ॥

7. నిందాస్తుతి.

నిను నెడఁబాయక నీకుసెజ్జగు నహి
కులపతి తలఁ బెడ్డఁగొట్టినావు,
నీగానమే సదాసాగించు సురమాని
దేశద్రుమ్మరిఁ జేసి త్రిప్పినావు,
నీమొద వీడని యాయుందిరను మోగ
గించి యన్యలతో రమించినావు,
నీ సయసుతు లిల నిలువనీడను భోజ
నముఁ బొసియుండ నొసర్చినావు,

పట్టమెలగెడి నీవారి బ్రదుకెయ్యి
తెల్లవార్చితి, వింక, మాద్యశులమనికి
సలుకవలెనొక్కొ! యాశ్రితపాళి నెట్లు
పోతువని నమ్మనగు శేషభూధరేంద్ర! ||

8. సంశయావస్థ.

చాతోధి యలలచేఁ బ్రాణంబు విసివెనో,
యిల్లంత్రమునఁ జాలఁ బుల్లసిలితో.
*కడలిగోనున్న రక్కసులకు జడిసితో.
అల్లునికీలేక యగడువడితో,
వర్షింపవచ్చు దేవరలకుఁ దొలగితో,
పాలవాసన మదిఁ బట్టలేదో,
భూదేవి విరహంబుఁ బోకార్పనెంచితో,
సర్పంబుమైత్రికి శంకఁ గనితో,
భర్తనెడఁబాసి, భ్రష్టయై పాటివచ్చు
హఁతు గంగఁగనంగ సంకోచపడితో,
క్షీరనిధివిడి తిరుమలఁ జేరనేల?
మహిత భవపాశనాశ! పద్మావతీశ! ||

9. అలక్ష్యము.

‘దిక్కులేకెల్లరును, నన్నె, దేవిరింతు
చేపుడు, రక్షింపు’ - మనియంచు నేడమనిచి,
నిజునీలెదు, మిత్రక్కి, నీదుగొనము
నరసితిం, గొండ దొంగదాసరి! సుబాసు! ||

*యహ్వాసంగిన భవాధ్యక్షున కడలితో.

10. దశావతారములు.

లీలఁజేపట్ట నీవు, దామేలుఁగాంచి,
 శ్వత్కృపందివి వర్ణితదశ నహించి,
 పురుషహరినగు నినురాము ముత్తైఱఁగులఁ
 గొలుచుచుఁ బ్రబుద్ధయన సిరికలికి వెలయు ॥ ౧౦౧

చేపడఁ దాబేల్ పుచ్చుచు
 వేపంది పురుఁగద చిన్న వీక్షలఁ, జుట్టఁ
 హో పురుషసింహ !, రాముఁడై
 చూపుం గొలిచెదను బుద్ధి రోయుచుఁ గలికికి ॥ ౧౦౨

11. హరిహరులు.

శ్రీ రమణీస్తన కోరకలిప్త నా
 రంగమదాంచిత్కోరస్కులార !
 దారుణకిల్బి పాంతక సమర్థన మహా
 తారక నామాంక ధారులార !
 సిజభక్త సంతాన నిరత సంరక్షణ
 కార్యసాధనశీల కలితులార !
 మర్మదాసురమర్మ నిర్మూలన క్రూర
 పదూభరికార్ముక పాణులార !
 మీకు నేఁ జాగ్రమొక్కి యస్తోకభక్తి
 *శతక మొండిత్తు భక్తి నంకితముగాఁగ
 సమద దానవతతినాశ ! జంబుకేశ !
 చండకరవంశసోమ ! కోదండరామ ! ॥ ౧౦౩

* కారణాంతరములచే, నిది చండపద్యములతో నే అంగిపది.

శ్రీకావ్యగిరివాస ! క్షీరసీరధివాస !
 స్వర్ణహీధరచాప ! శార్ఙ్గచాప !
 పృషభరాడ్వాహన ! విహగేంద్రవాహన !
 నిర్మల వరదేహ ! నీలదేహ !
 కరటిచర్మాంబర ! కనకపీతాంబర !
 వహ్నిర్కృత శశినేత్ర ! వనజనేత్ర !
 జననాశన విభూష భర్మాంచిత విభూష
 రజనీశమకుట ! శ్రీ రత్నమకుట !
 శాతశూలలసత్పాణి ! చక్రపాణి !
 వశమే మీమహిమల నెన్న బ్రహ్మకేసి ? || నమః || ౧౪

12. పలుకుజెలువ.

మగండు వృద్ధుడు, సుతుడు ద్రిమ్మరియు, రేగిని
 టడవి గలసంతు, నీటను వెడలు తేజ
 యప్పులం దేలుమామ, చలాత్మయత్తి,
 పుపులేని మఱుది యోవాణి ! నీకు || ౧౫ ||

ముసలి మగండు, నూళ్ళపయి
 బోవు తనూజుడు, రేగుడోపుల
 పుసలెడు సంత, దూండ్రకు వ
 సంబులు సొచ్చుహుమాయి, యప్పుల
 న్నుసలెడుమామ, చంచలత
 నూల్కొను సత్తి, శరీరహీనుడై
 మెసగు మఱుది నీబవిసి

కేలొకొ కుత్కెదవంత భారతీ ! || ౧౬ ||

ముసలిముప్పన మూల్గు పురుషుండు పెనిమిటి,
 -దేశద్రమ్మరియయి తిరుగు కొడుకు,
 రేగుచెట్లడవిలోఁ దూఁగు సంతానంబు,
 దూఁటికై నీటికి దూఁటుతేజి,
 యప్పలలోఁ బడి యటమటించెడు మామ,
 చపలచిత్తముగల జాణ యత్త
 యంగములేని దయ్యంబైన మఱిదియు,
 నలుగురి నోళ్లలో మెలఁగు బ్రదుకు,
 అరరే ! అన్నియుఁ జక్కఁగ నమరె నీకు,
 నింతకే చింతదిగనాడి సంతసమున
 నీణెమీఁటుఁచు బాడుదు తేనెలొలుకు
 పలుకులను మ్రోళ్లు చివురింపఁ బలుకుఁజెలుచు ॥ ౨౦

13. శివాశివమూర్తి.

ఒకవంక శశికళాప్రకట జటాబంధ
 మొకవంక బంధుర చికురబంధ,
 మొకతట్టు నేత్రత్రయకలిత ముఖపద్మ
 మొకతట్టు కస్తురి వికచవదన,
 మొకప్రక్క సర్పహారోల్ల సితగళంబు
 నొకప్రక్క మణిహార నికరగళము,
 నొకదిక్కు భూతిమయోన్నత వక్షము
 నొకదిక్కు పీనస్త నోర్జిత్తోర
 మొకదెస హస్తచర్మోత్తంస గత్కటి
 యొకదెసఁ బీతాంబరోద్ధత కటి

యలర దారాపతి ప్రణయాతిశయము
 బోధసల్పు శివాశివమూర్తి సతము
 సర్వమంగళ శంకరానందనరి
 పరమ రక్షించుఁగాత ! జగత్త్రయమ్ము ॥

200

14. శిష్యులు.

అడుగుటే తడవుగా నంగుష్ఠమునుగోసి
 గురునకు నిడె, బోయ కుట్టుఁడొకఁడు,
 బాములబడి పావ్యపత్ని కుండలము లొ
 జ్జల సతికిడె బ్రహ్మచారియొకఁడు,
 కళలెన్ని యన్నికోటుల నాణెములు, నుపా
 ధ్యాయుల కిడె ముని తనయుఁడొకఁడు,
 ఉపదేశకుని ఋణంబపనయింపఁగఁ గడు
 నిడుమలబడె మశాని కొడుకొకఁడు,
 వారు శిష్యులొ? ; యేపూర్వ భవ్యకర్మ
 సశముననొ యితసంపదఁ బడయఁగానె,
 శ్రమలబడు మాతృ పితృ గురుజనుల మఱియు
 వారు శిష్యులొ? తిరుమలవాస ! శ్రీశ ! ॥

201

క్షేత్రరాజంబుల సత్రముల్నావిళ్లు
 విరివిగాఁగట్టు వివేకములు
 బాటలందున నంచెబండలు బావులు
 మ్రాకులు నెలకొల్పు మాన్యతములు,
 దేవశక్త కుం గ్రొత్త దేవళాల్ మంటపాల్
 వాహనాల్నిర్మించు ప్రాజ్ఞతములు,

పాతశాలలు గ్రంథభవనాలునిల్చి వి
 ద్యావ్యాప్తి యొనరించు ధన్యతములు
 జగతి నెవ్వరూ, వారలు శక్తికొలది
 గాదుకొందురు తలిదండ్రు లాత్మగురువు
 లమిత కష్టములం గుందునప్పు డట్టి
 వారినిగ శిష్యుల నొనర్చుమా ! రమేశ !

15. బంధుగులు.

చిక్కు లేనట్టి జ్ఞాతినినుంగులను జూడ.
 బోవ బొర్లించుకోఁ బోతిమంట.
 తనకొంప గడవమెట్టని బంధుగుల వెళ్ల
 గొట్టకింటను జేర్చి కొంటిమంట,
 తానుబెట్టక, యెరుల్ దయఁబెట్టఁగని సహజ
 పని తనకది తలవంపులంట,
 తానేమొ ధర్మముల్ తగులఁబెట్టిన యట్లు
 లీవికై మేము వ్యయింపమంట
 తోడునీడలె యిట్టులందురు వివేక
 సీనులై, వారి కడుపుమంటెంత గలదో ?
 యితరులొర్యక పలికిన నేమిలెక్క
 సాక్షి వన్నిటికీవ శేషాద్రివాస !

16. జ్ఞాతిపీడ (వారంటు)

ఇన్నూ పేరబది రూప్యముల్దనకు నే
 నేనాటి యప్పో ? కటా !
 పన్నంబుం గలిగింప నెంచిటు, 'లరెస్ట్రే'
 వారంటు' పుట్టించి, తా

గన్నున్నిన్ను నెఱుంగ కుత్తమ కుల

గ్రావాశని ప్రాయుడై

మన్నంబోలిన దాయవట్టుట భన

ద్దుచ్చేప్రయే, శ్రీపతీ ! ॥

వివాధారపు బాఠశాలపనికి

జేరంజనం, దారి, న

న్నావంతేని నయంబెఱుంగని తుగు

స్కావ్యక్తుచే నీచవం

శావిరూపుడు డొకండు వట్టునట్టు

యంజాలినా వార ! త్వ

త్సేవాసక్తున కిట్టిదాఫలము ? చీ,

చీ ! నమ్మనానే నినుక ॥

ఏరా ? దాయ కృతానమానమున

నెన్నాళ్లు భీతిల్లి, యీ

చోరత్వమ్మున కగ్గమై తిరుగుదుక,

సుంతే మనశ్శాంతి లే

కారాటంబున, విశ్వసించు జనునిక

హైరాను పట్టించి, నీ

పేరుం బెద్దటికంబు జాటుకొనెదే ?

విద్రోహివై శ్రీపతీ ! ॥

బోసంబొక్కట, నిద్రవేటొకట,

లోకల్ మఱొక్కట, దే

హానూన శ్రమదీర్చుటొకట, వి

ద్యాబోధనం బొక్కట

మానకరాని విచార మింకొకట, ని
 మ్మాడ్కిగ్ గృహంబుక సతిక
 మాసంబున్విడి పట్టణంబునఁ జరిం
 పం జేసెదే? నిర్దయా!॥

౪

17. ద్రవ్యనష్ట పరంపర.

తన్నడి కన్నగువాని తప్పులెక్కను గొంత,
 జనకుని యలసవర్తనను గొంత,
 అంధులమైన మాయపరంధమునఁ గొంత,
 యొకరిలో నొకరులేకుంటఁ గొంత,
 స్థాతికిఁగల్గు నాశాభూతమునఁ గొంత,
 నుద్యవర్తుల భేదమహిమఁ గొంత,
 నాశుల చుట్టల దాక్షిణ్యమునఁ గొంత,
 పగవాని చెలికాండ్రవలనఁ గొంత,
 అస్యస్థలమునఁ 'గో' ర్తనుయటచేఁ గొంత,
 'ప్రీడర్ల' సంతతపీడఁ గొంత,
 'సక్రీశ్వ' కోర్ల సిబ్బందుల' చేఁ గొంత,
 'పిటిషన్ల, స్టాంపుల' విధినిగొంత,
 పూసమార్జిత ధనము స్వార్జితముఁ జెడియె
 మిగిలితిని మేము నల్పురమే యింకెమి
 భయము? — దీనికి నేకులపాంసనుండు
 తారకుడొ చెప్పవలెనె? వేంకటగిరిశ!॥

౧

18. ఇంటికొఱత.

గుహలు సింహాదులకుఁ, బులుంగులకుఁ గూర్చి,
బుట్టలుం బొములకుఁ, గొట్టములు పసులకుఁ
బురుగులకు బిలములు వాసములుగ నలిపి,
నలువకుందు వె నీడ నేనిలువ, శ్రీశ ! ॥

‘వసతిగృహే’ యని సంక
ల్పసమయముల నెన్నినాళ్ళు వలుకుదునను గా
వ్యసనముఁ దొలగించిన హితు
నగుదులె ? తదృణమునుఁ దీర్పనగునే నాకు ॥

19. మహాసంగ్రామము.

“పాపము ధర హెచ్చిన, నీ
కోపము కడురెచ్చు”, నంద్రు కోపిదు ; తీపుఁ
‘జాపను’ ‘జర్మను’ పోరి క
లాపమె, యందులకు నొక్కలక్ష్యము ? నేను ? ॥

‘సైరను’ — కోదనశబ్దము
శారా ! గుండెలను జల్లుమనిపించెడి,
మూరాట మడఁగుటెప్పుడొ ?
పోరాటము నిలిచి శాంతిపొనఁగుట యెప్పుడొ ? ॥

‘అస్కా’ లభించుట యపురూపముగుటచే
‘కాఫి’ నీళ్ల కుఁగూడఁ గలుపునచ్చు,
‘కెరొసినాయిల్’ చాల దొరకమిచ్చే జేరి
‘ఘాంతర్ల’ వెల్తురు లుతిరించె,

వంటకట్టియలు సంప్రాప్తంబుగామిచే
 'హోటల్' పదారాల లోటుగలిగె
 'పెట్రోలు — రేషను' పీకిళ్ళ, 'మోటారు
 కారు' ల గడబిడల్ దూరమాయె
 'స్క్రిటు' దీపాల టోపీల చాటుచేత
 నొంటినడవంగ మది దిగులూగులాడె
 'బాంబు' గుండ్ల విషాగ్ని జగంబుగాలె
 అకట! ఏమిది, స్వామి! నీయాజ్ఞ యేమి ? 3

ప్రజల శాపాన 'హిట్లరు' మ్రందె గడకు
 'నాజిజము' రూపులేకుండ నాశమయ్యె
 'జర్మనీ' దేశమున జనశక్తి వొలిసె
 మిత్రరాజ్యాల జయభేరి మించిమ్రోగె ॥ 4

20. ఉదరశూల.

ఓ యుదరశూల! మునుపెపు
 డో, యొకనాల్లెదున్నాల్లె యుందువు, కలతం
 జేయుదు, వోదు, వాకేడుగఁ
 బాయక, వేపుకొని తిందువా ? యిటులకటా ! ౧
 'బెలడోనా' — మదరాస్ లో
 పలఁ, గల యంగళ్లలోనఁ గానబడదెం, దది నె
 త్రుల దేశంబగు 'జర్మని'
 వలసం దిగుమతులె లేమి ; బ్రదుకింకెటులో ? ॥ 2

జర్మని మెడిసన్స్, గ్లాసెన్,
 ఫర్మాప్లాస్కును, మెషీన్సు తగుటాయిలెట్స్
 చార్మింగుకార్సు, బ్లెడ్సు
 వార్ (WAR) మహిమ భరతధర కభావం

బయ్యెక్ ||

21. అటాటలిభిత్తు.

అన్నదమ్ములకు బాధ్యత తుల్యముగఁ గల్గు
 పనులకేన ధనంబు వ్యయముసేయ
 నలవికానట్టి కార్యములకుఁ దలపెట్టి
 పూర్తిసేయక మధ్యమునఁ ద్యజింప
 సన్యరంధ్రాన్వేషణన క్త బంధుల
 నీలాపసిందల పాలువడఁగ
 నాపదలందు సాయమొనర్ప 'నా' — యను
 వారుండి లేనట్లె వనట నొంద
 నానొసట వ్రాసి వేడ్క నొందంగఁదగునె?
 పాపమన, కిట్టిచేఁతల ఫలమకాదె?
 పడఁతి నల్పురనోళ్లలోఁ బడఁగవిడిచి
 ముదిసి నల్దెనఁ గనుచడలెదవు నీవు ||

22. ఆత్మీయులు.

చిన్ననాటనుగోలె గన్న సంతానంబు
 కన్న మిన్నఁగఁ బెంచికొన్న నేమి?
 చదువుసాములు నేర్పి కొదువలన్నియుఁ దీర్చి
 బ్రతుకుఁ ద్రోవనుజూపి పొదలనేమి?

తన యార్జనంబొక తృణమేఁ గొనక; యింటఁ
దినమని పిల్చి పెట్టినను నేమి ?

కడచి బ్రతికినట్టు లెడఁదకుఁ గప్పంబు
లిడినఁ గిమ్మనకుండఁ బడిన నేమి ?

యురగమ, ట్లగ్నియట్టులు, గరళమట్లు
పుంటియట్టులు పెనుముంటి పొదరునట్లు
భూతమట్లొంటయును, బాపభీతిలేక
ననునొగుల్చు వానికి దీవనములే, శ్రీశ్రీ ! ॥ ౨

‘నా’ — యను మగతోడు ‘నా స్త్రీ’ యై, తక్కిన
పెద్దవారోముఁ దప్పించినపుడు,
‘సాఁకుదు’ మనిచేర్చి, సర్వంబు దిగమింగి,
నెత్తుపాశమువారు నెట్టినపుడు,
ఆరోగ్యమును విద్యనణఁచి నొకరిఁబెట్టి
తల్లితోడు బ్రదుకఁ దలఁచినపుడు,
జంబాలతోరుతొ సంబంధులున్నది
గొఱిగి, సత్సమయాన మొఱుఁగినపుడు,

పంచఁజేరిచి యొకయింటివానిఁ జేసి
బాగుపడ నెల్లపుడుఁ గోరువానిపైని
మోయరానట్టి నిందను మోపునట్టి
యాత్మవంచకుఁ గాఁపాడుమయ్య ! శ్రీశ్రీ ! ॥ ౩

23. ఆప్తమిత్రులు :—(14-2-1946)

(శ్రీ బూదూరు రామానుజులు రెడ్డిగారు)

మామక ప్రాణమిత్రమ ! మాననీయ
చరిత ! బూదూరురామానుజ ప్రశస్త !
సమయమున సాయపడు నీ విచక్షణతకుఁ
జిత్తమానందజలధివీచికలఁ దోఁగె ॥

౧

అవసరమునఁ దోడ్పడి, వా
స్తవముగ నన్నిట కృతజ్ఞతా శృంఖలలఁ
దవిలించితి వెంతటి జా
ణవు, నాయభినందనాల్లానంగదె సఖుఁడా !

౨

మూన్నెల్లనాటి మిత్రుని
విన్నపమునృణువకుండఁ బ్రియమునఁదీర్పఁ
గన్నటివార, లెవ్వరి
విన్నారము నిన్నుఁ దప్ప విహితవరేణ్య !

౩

‘ఆంధ్రపాండవగీత’ లలనాఁడు రంగయ
హితున కంకితము సేయించినావు,
విహిత మండలికి నా విద్యత్కవిత్వ శ
క్తులఁగూర్చి, ప్రకటించి పలికినావు,
చిన్నారి కల్పవల్లిన్నిజ వాక్యామృ
తాంచితఁ బైకిఁ బ్రాఁకించినావు,
తలకు మించిన కార్యములె గల్గినను, మొట్ట
మొదల నాపనిసేయఁబూనినావు,

చిటుతనికి వచ్చినపుడెల్లఁ జిత్తమలర
సత్కరించి, ప్రియంబుల జరిపినావు,
మిత్రు లెందఱొకలరు, నిన్నించువారు
మాత్రమెవరును లేరు రామానుజార్య !

౪

(శ్రీ కనమలూరు శివగామయ్య గారు)

చంచత్కృపఁ బద్మాహృ
ద్వించకుఁ, డాయుర్యశోవిభవసంపదల
భ్యంచితగతి నొసఁగుచు ర
క్షించుత ! శ్రీ కనమలూరి శివరామార్యున్ ॥

౫

(శ్రీ దావూరు మునిరత్నము నాయఁడు గారు)

‘రత్నము రత్న’-మన్న, ‘ముని
రత్నమె రత్నముగాని; ‘కోహినూర్’
రత్నము లాతినొమ్ము; నవ
రత్నములన్ననొ, రంగుతాల్ ; నభా
గత్నము నిష్పన్నుద్ద ; సుర
రత్నమదృశ్యము ; శర్వుమాళిపై
రత్నము నిత్యతేజమున
రాజుల దేటికిఁ నన్నహత్వముల్ ॥

నిను నెంచినఁ జిటుతని, చిటు
తని నెంచిన నీవు భక్తప్రేదగులుట దసముల్
మునిరత్నమె చిటుతని, చిటు
తనియే మునిరత్నమంచుఁ దలఁచురు హితఁడ ॥

౬

(శ్రీ కసిరెడ్డి నరసారెడ్డిగారు)
 పరమ దేశోద్ధరణ కార్య కరణమందు
 సరససాహిత్య విత్సమాదరణమందు
 విరచియాసత్య ధర్మానుసరణమందు
 నెఱుంగ వీ వడ్డి, కసిరెడ్డి నరసరెడ్డి ||

జంకం గొంకను వశ్యవాక్కునుచు, ని
 స్తార ప్రజాసేవనా

శంకుండంచు, నిజాశ్రితామరధరా
 జాతంబ నంచుక, జ్యోతా
 హంకారుండసి, భవ్యకావ్యరస ని
 త్యాస్వాదనుండంచు, నే
 ఢంకా గొట్టి నినుం గకుప్తటులఁ జా
 లక, రెడ్డి వంశాగ్రణి ||

లేశము త్రాసములే, దా
 వేశము వీసంబులేదు, విసువుట నీశే
 కోశమునను లే, దిఁకఁగీ
 నాశిత లేదు, కసిరెడ్డి నరసారెడ్డి ||

(శ్రీ పసల గోపాలరెడ్డిగారు)

పేరుగల పాకనాటి బంగారు కడ్డి,
 నకులపాలిటి యమృతరసంపు బుడ్డి,
 సేదరై తుల కూలీల వేల్పు గిడ్డి,
 పలుకుబసగల పసల గోపాలరెడ్డి ||

(శ్రీ కట్టపంచి రామలింగారెడ్డి)

వినుతాంధ్ర విశ్వవిద్యా

ఘనసంస్థా ప్రథమపాలక ప్రవరు, సుధీ

జనతోత్తరు, దలఁతు, సుశీ

లినీ, హితు, గటమంచి రామలింగారెడ్డి ॥

౧-౨

(శిష్యత్రయము)

శ్రీనాట నాగనార్య, న

నూనగుణు ; రామరాజు, నుపకారపరు ;

మానధను, జంద్రపాలుని ;

శ్రీనాథుడు ప్రోచుంగరుణ శిష్యత్రయము ॥

౧౩

24. ఉ గాదులు

(యవసంవత్సరము)

ఈయువ వత్సరాది, మము

నెంతయుఁ బ్రేముడి చూపుఁజూచి, నీ

చాచుకు రా నొనర్చితి, వి

చారము జాతె, ముదంబు మీతె, నీ

హేయపుఁ బుట్టువుల్ దొడర

నీయక, త్వత్పద పద్మయుగ్మముం

బొయక యెప్పుడుం గొలుచు

భావమొసంగుము వేంకటేశ్వరా ॥

౧

నీ సోందర్య విలాసవైఖరులు ని

ర్ణిద్ర ప్రమోదప్రదం

జై సర్వాంగము పుల్కరించె, గనుల

త్యానంద బాష్పంబుధా

సారంబున మున్నె జిత్తమును జా
 డ్యం బొందె, నిం, కే మోటుల్
 నీసంస్తోత్రము లాచరింపగలమో
 నీలామనోనాయకా ! ॥

తిలపున భావ ముట్టిపడఁ
 వత్పరత న్నిను సన్నుతింపఁగాఁ
 దలకొన రాపడెం గళము
 దండ్రీ ! యెటో మదిఁ జిక్కఁబట్టి, నీ
 జ్ఞలవలె దొక్కు పల్కుల, న
 డంకువతో, నిదె యొండు రెండు సూ
 క్తుల వచియించినార, మివి
 తుష్టిని గైకొను వేంకటేశ్వరా !

(విషుంపవత్సరము)

విషువా ! లోకాంతక కన
 విషువా ! వరధర్మ కృతిజగీషువితతివి
 ద్విషువా ! కలహక్రమ సం
 వృషువా ! నినుఁదలఁప మిగుల వృజినముగాడే !
 నేతిల్ భూతములైరి, ధర్మరతియు
 నిర్మూలమయ్యెం, బ్రజా
 వ్రాతంబుం గడుభీతమయ్యెం నా
 న్రూజ్యాలి త్యాజ్యధిరా

స్వస్థంబయ్యెఁ బ్రధానమంత్రితతి ని
 స్సంధానమయ్యెన్, మహా
 పాతుల్ వీతవివీతమయ్యె, విషువా!
 చాలయ్యె, నీరాజ్యమున్.

౫

సిఘనామాబ్దమ ! లోకపీడిన కళా
 విజ్ఞాన గర్వాంధ వి
 ద్విష చర్మణ్య నితాంత దుర్దమ బల
 తేనక ప్రకల్పాత్మి భీ
 విష సంజాత ప్రకంపమాన తనులై
 వేశ్మాత్మబంధుస్వయం
 కృషిభూముల్ దిగనాడి, మూలకొక్కరై
 భేదింపఁగాఁ జేసితే ! ॥

౬

శ్రీ వేంకట శైలాధిప
 సావనదృక్ప్ర సరచిత్రభావమున, జగ
 జ్జీవన మేర్పడి, శాంతి స
 దా వ ర్తిలు, స్వస్తిగావులై బ్రజ కల్గెన్ ॥

౭

నవసంవత్సరమున, దా
 నవగుణములు లోకమం దణంగుతే, నన్నా
 నవగుణములు రేకెత్తుతే,
 నవజీవ కళానికేతనములగుతే దెసల్ ॥

౮

తేనె పోసలు

(తారణ సంవత్సరము)

పొగ నీయేడుగడచె జీవితములోన
 నుచుఁ బ్రతివత్సరాంతమునందుఁ జింతఁ
 చాల్చుచుంటయి కాని ముందటను నేని
 ముందువగ నుందమను తెల్పి గలుగ దేమి ?
 గావగఁ ద్రోవఁగఁ, బ్రోవఁగ
 గావా ? యేవారి నమ్మరాదని, నిన్నే
 భావించితి, నేవించితి
 శీవాసా ! తిరుమలేశ ! చిన్మయభాసా !

(పార్థివ సంవత్సరము)

శ్రీరమణా ! త్వత్కరుణా
 భారమునం, గడవఁగంటి 'దారణ'—నిక న
 తిరున నవ 'పార్థివ' నమఁ
 భారము నేర్చెదవా నీదె భారంబభవా ! ||
 వారణ మారోగ్యమునకుఁ,
 బేరణము ప్రసిద్ధిజెఱచు కృతులొనరింపఁ,
 గారణ మపదూరులకుఁ
 'దారణ'—దారణమునల్పి ధన్యుడనైతి ||
 'పార్థివ వత్సరమా ! నను
 ప్యుర, డపార్థాంకుడంచు భావింపకు, నీ
 పార్థివతఁ బైటఁబెట్ట, న
 ముందుడఁ, గవిపార్థివుండ, మది మఱనకుమా ! ||

తేనె సోనలు

(సర్వజిత్సంపత్సగము)

ఐన్ని జిత్తులదానవో, యల్లుగాక,
యన్నిటిం గెల్పుదానవో, యరయగలమె ?
నీదు బండారమునుదెల్పు నీదుపనులె
కాన, నోసర్వజిత్త ! జాగ్రతగమెలగు ॥

20. చెల్లెలు

చల్లంగ నల్వదేడ్లయిన
సాగకమున్నె, యిహంబురోసి, నీ
సిల్లలఁజల్లల నివ్విడిచి
పెంపగు కాపురముంద్యజించి, నీ
నల్ల సురాలయింబునకు
నక్కట ! యేమని పోయితమ్మ ! యో
చెల్లెల ! లక్ష్మీ ! నీ కనులఁ
జెల్వగు లక్ష్మీని విస్మరింతునే ? ॥

శాంతుఁడు, దాంతుఁడుం, బుధుఁడు,
సజ్జనమాన్యుఁడు, నీవిభుండు వి
భ్రాంతమనన్కుడై వెతల
వ్రస్సిన గుండెల బర్బుతోడ నీ
చెంతకుఁజేరె, సౌఖ్యము న
శించుటచేత, నిహంబునక మన
శ్మాంతిని గూర్పు మాతనికి
సల్లలితామలశీల ! చెల్లెలా ! ॥

నీవు పితృ దేవతలఁ జేరినావు, కానఁ
 న్నొసంగలనే నీదు కాయమింక
 స్వస్సుఖంబుల సంతోషపడుచు, సతము
 నీదు సంతతి దీవింపు మాదరమున ॥

26. కీ. శే. గుండారెడ్డి రంగయరెడ్డి

గుంపులై యాచకకోటి నీ సదనంబు
 డాసినదృప్తులఁ జేసినావు,
 రెయిలవలనక యొర్నిని విఘ్నవితతు.
 డైన నిల్చి సంఘము న్మనిచినావు.
 రింజిల్ల భాషాభిరక్షఁబూని కవీంద్ర
 గణమును భోషింపఁ గడఁగినావు.
 యత్నించి 'బుగ్గ' దేవాయతనముఁగట్టి
 రెడ్డి దొడ్డతనంబు రేచినావు,
 శాంత, మాద్యక్షరపదంబు స్వర్గసీమ—
 తిరముగా నిల్ప మది నెంచి యరిగినావు.
 కాంతుమే నినువంటి సంగాతకాని ?
 సక్కువతఁ గీర్తి దీప్తి పెంపెక్క పెలుపు ॥

27. అనుతాప గీతి

కాల లీలాస్రవంతిని గడచు నోడ
 భిగ్నమయ్యెను విధి శిలాపతనసరణి,
 కాలదివ్య ప్రకాశంబుఁ గలుగుదివ్వె
 గూటిపోయెను విధిచండ మారుతాన్మయ ॥

కొలలతికాగ్ర వికసితక్రమసుమము
 డుల్లిపోయెను విధి గోటిగిల్లు తిగిలి,
 కాల సౌధోపరిస్థిత కనక కలశ
 నువనిఁ బడిపోయె విధివజ్రహతిఁ జలించి ;

మిఱుపుగొల్పి యదృశ్యహా మినుకులట్ల,
 తాబు చూపించి చ నెడు మతాబులట్ల,
 నీ ప్తిమించి నశించెడు దివ్యైలట్ల,
 పొక్కుఁగలిగించి మఱుఁగగు చుక్కలట్ల

*తళుకుమని వెల్లి యచిరి మస్తమయమైరి
 విధినికారమునంజేసి, విజ్ఞలెల్లఁ
 గడుపు చెఱువగు నవ్వారికతలు దలఁప

నక్షభేదములెంచని భవ్యఁడతఁడు,
 స్వపరకులచింత లెఱుఁగని నిపుణుఁడతఁడు,
 పరులకుం గీడురొయసి ప్రాజ్ఞఁడతఁడు,
 స్వసుఖమింతయు నరయని సాధువతఁడు,

సాటకపు జనపాళి కల్పతరువతఁడు,
 దీన కర్షక తతి కామధేను వతఁడు,
 మందభాగ్యార్థగణ దేనమణి యతఁడు,
 భరత దేశాభ్యుదయకర—బంధుఁడతఁడు,

బిడ్డ నేర్చియు నతఁడింత బిగువుగనఁడు,
భాగ్యమెసఁగియు నతఁడింత పగ్గెఁగొనఁడు,
పదవులమరియు నతఁడింత యదరిపడఁడు,
భ్యాతి గలిగియు నతఁడింత గర్వపడఁడు.

పక్షమున నెల్లరును జేరవలయుననియె
నతని నర్వసమత్వంబు నడుగవలెనె ?
నదరు ధరియించుటలు దీక్షగానహించె
నతని జాతీయతార్తకి నాడవలెనె ?

ఆంధ్ర సభలకు నధ్యక్షుడై రహించె,
నతని దేశాభిమానంబు వెతుకవలెనె ?
రైతుజనులకు సుఖముఁగూర్పంగ నెఁనె,
నతని సోదరభావంబు నరయవలెనె ?

అట్టి నాయకమణి, వినుతాధ్యనుగణి,
నిజకులాగ్రణి, నత్కృపా సిర్మలఖని,
యసమ వితరణి, యాంధ్రహోరామలఁగుణి,
న్యాయపక్షపుఁ దరణి నేడ స్తమించె ।

చనుచరావళిదిక్కులే కడలుచుండె
జిత్తుర వికాస లక్ష్మీయుఁ జిన్నవోయి
ఇంకి నేమనుకొన్నను నేమి కలదు ?
దై నచేష్టిత మిట్టి దుర్గళఘటించె ॥

నా దే శాభ్యుదయ కాంక్షఁ గలిగియెపుడు
 చితని యుద్యమముల ననుయాయులెల్లఁ
 నొనలు సాగింప యత్నముల్ గొండ్రుగాక !
 ప్రభుకృపం బొల్లిని మునిస్వామి బుధుఁడు
 తిదివమున నాత్మశాంతితోఁ బొదలుఁగాక ॥

28. చక్కట్లు

(మధురవాక్యాలు)

పరిందమంజులమోహన మధురవాక్య
 చితతి పుట్టుకతో నేర్చు విద్యయేమొ !
 స్వార్థరతులకుఁ, బరహితపరుల కరయఁ,
 గాని, తోలివారి పల్కులు గరళయుతము,
 అమృత మయములు మలివారి, నవియ మేలు ॥

(కార్యసాధకులు)

అందినన్నిగ, యందకున్నపుడు గాళ్లు
 పట్టికొనువారు, తమపనివఱకె, యింటి
 చుట్టుఁ దిరుగుదు, రావలఁ జాతమన్నఁ
 గానరారెందు, నెంతటిఘనులొ వీరు ? ॥

(అశ్లి)

గొండియును మొండిచెయిచూపు లండనోడి,
 నేడ వచ్చినయెడ నాశిబిప్రభుండె,
 తెల్ల పదమునె పా, డిడనొల్లఁ, పొక్కి
 చిల్లిగవ్వైనఁ గోడఁ దీసికొని చనునొ ? ॥

వేసె సోనలు

(సుద్దులు)

బుద్ధి గలుగంగఁ బెదపెద్ద సుద్దులెన్నో,
ఇద్దగావచ్చుఁ బెటలకేప్రాద్దుఁ, గాని,
యద్ది తనదాఁక గాఁగ నిబద్ధిలేక,
యజ్ఞాఁడయి వేగఁ బప్పులో నడుగు నేయు ॥

(పరోపదేశము)

నేర్పుగలవాఁడ ! నీ నేర్పు నీతులెల్ల
బనికిరావేము నీకుఁ ; గావుననె, నాని
నదను గనిపట్టి జోధింతు వన్యులకిల
నీకుఁ దగినవి వారికేవీఁకఁ దగునా ?

(స్వరోపము)

క్రిందినలు పెఱుంగునె గురవిందగింజ, ?
విత్తనపుఁ జేఁదెఱుంగునె వేఁవపండు ?
నుదినెఱుంగునె లోబుట్టి వెదురుబొంగు ?
తనదు దోష మెఱుంగునె నునుజుఁడెంత ॥

(ప్రతిజ్ఞాపాలనము)

అధికారంబు గలట్టి వార్యులుకు న
త్యాగప్రపూర్ణోక్తులం
వధిక సత్యయముంచుటే దొనఁగు ; ను
మ్మా ! యైన సత్యవ్రతుల్

బుధులౌపూజ్యులు స్వప్రతిష్ఠా సలుపం
 బూనిక్ వహిం, త్రన్యలో,
 విధిలేకాడుచుఁ బొలుకూతల సదా
 వేధింతు రార్యావళిక్ ॥

2

(తీర్పరాని యప్పలు)

జనని బుణమును, గురునప్పుఁ, జాకి వాని
 పర్యదంచన మెవడు దీర్పంగలేడు,
 గాన, శక్తి కొలందిఁ దన్నానసములఁ
 దనుపుటయ, ధర్మమగుఁ బురుషునకు శ్రీశ !

౫

(రైతు—వ్యాపారి)

జగురుకొఱకుఁ జెట్టుఁ జెక్కుటసరి, కాని
 కూకటి వ్రేళ్లతోఁ గూల్పరాదు,
 వేడుక రబ్బరు వెఱుకుటసరి, కాని
 యిరుతుంటలగుదాఁక నీడ్వరాదు,
 కొమరుని వెఱపింపఁ గొట్టుటసరి, కాని
 కుటుసురఱఁ బెట్టు వెట్టరాదు,
 కడుపు నిండఁగ నన్న మిడుటయుసరి, కాని
 గ్రుడ్లు పైకుబ్బఁగఁ గుడుపరాదు
 రైతుకడ నప్పురాఁబట్టురీతి యిటులె,
 తెలిసి, తనకును వానికేకలఁత గలుగ
 నట్లు మెలఁగి స్వకార్యమునందు జయముఁ
 గనువణిజునింట సిరియుండుఁగాపురంబు ॥

౯

(అత్తిలు)

*స్వర్వాసోపమ మత్తయింటి సుఖమెం
 చ న్మానవశ్రేణికి,
 హర్షాః దెల్విగలటి వాని కయిదా
 రాల్లే యటన్నిల్వగ్,
 గర్వేనం దధియుం ఘృతంబు మధువు
 మాసంబు నేనుండెదగ్,
 గర్వంబూడఁ దదంత మొక్కదినమై
 నం బాదరక్షాహతుల్ ॥

౧౧

(మనోగతి)

తలఁపులబుగ్గ మానసము,
 తత్త్వవినిశ్చయమందు నెంతయుం
 జలనమునందు, నొక్కపరి
 సర్వకులాచల తుంగశృంగభూ
 ములఁదిరుగుగ్, మఱొక్కతటి
 భూరి సముద్ర సమగ్రభాగము
 సులువుగముట్టు ; మించుగతి
 చొప్పును మందమె, దానిముందట ॥

౧౧

---

*శ్వకురగృహనివాసో స్వర్గతుల్యో నరాణామ్ యసిభవతి వివేకీ
 పంచ వాషడ్వినాని దధిఘృతమధులోభా న్మానమేకంవసామి తదుపరి దిన
 మేకం పాదరక్షాప్రయోగమ్ ॥

29. నవరత్నమాలిక

ఈ పద్యములు కడపజిల్లా కోడూరు గ్రామమందలి శ్రీజ్ఞానోదయనిలయ కార్యనిర్వాహకమిత్రమండలి ప్రోత్సాహమువలన ననంతపురమున 1919 సం॥రం ఆగష్టు 23, 24, 25, లలో జరిగిన సప్తమాంధ్ర మహాజనసభలోఁ జదువఁబడినవి.

శ్రీలక్ష్మణైస్వసలారుచుక్ సుతులచే నేవల్దగంగొంచు, స
చ్చీలుల్, సాధులుఁ, బండితుల్దను బ్రశంసింపంగఁబెంపొంది, యె
వ్వేళకనూనులభవ్యమే యరయచుక్ బేర్పిక్ మహోత్సవమై
హాళిక్బాలైడు నాంధ్రమాత కివెనే నర్పింతుఁ గైమోడ్పులక్ ॥ ౧

శ్రీశైలమాదిన - శ్రీత్రైంబులై నీయందుఁగాదొకొ! పొల్పు - నాంధ్రమాత!
గోదావరీముఖ్య-హృదినుల్జూడ నీయందుఁగాదొకొ! యెప్పు-నాంధ్రమాత!
దండకాద్యాటచుల్ - మెండుగానుంట నీయందుఁగాదొకొ! చెప్ప -

నాంధ్రమాత!

వివిధమహీప్రముల్ - వెల్లుచునెట్లు నీయందుఁగాదొకొ! మించునాంధ్రమాత!
పరమకారుణ్యచిత్తులు - భవ్యచతులు నీతియుతులును విజ్ఞులు - నిర్మలయశు
లరయ నీయందుఁగాదొకొ - పఱలుచుందు రార్యమతగుణసంఘాత -

నాంధ్రమాత! ॥ ౨

పుత్రివై, విమలచా - రిత్రవై శ్రీభారతాంబఁగొల్తువుగాదె - నాంధ్రమాత
మాతవై సర్వదా - పూతవై నూనుల నాదరింతువుగాదె - నాంధ్రమాత
దేవివై మన్నించు - దీవివై దీనులయార్థివాపుదుగాదె - నాంధ్రమాత
పుణ్యవై యార్యాళి - గణ్యవై కోరుల్లి వరసియిచ్చెదుగాదె - నాంధ్రమాత
అమృనిన్నెట్లు భక్తితో - నమృనతని కన్నియునుగూర్తుగాదెయో - నాంధ్రమాత
ఎందుఁగలసికఁ గొఱత నీ - నందనులకు ఆర్యమతగుణసంఘాత -

నాంధ్రమాత! ॥ 3

పుస్తకాగారముల్ - పొల్పుగా నెలకొల్పి భాషనునేవించు - భవ్యచతులు,
సంఘసభల్ నిల్పి - సంఘదురాచారములఁ ద్రుంపఁజూచున - దుష్టపరులును,

స్వాతంత్ర్యవాదముల్ - సల్పుచుదానికై శ్రమనొందుచుండెడు - విమలయశులు
పత్రికల్ ప్రచురించి - ప్రజలలో విజ్ఞానమునువ్యాప్తినొందించు - వినుతగుణులు.

నందఱును నేడునీచర - జాబ్బములను దెందములనిల్పికోలువఁ గ - డిందిబుత్తి
నేఁగుఁడెంచిరి చూడుమా ! - యెలమిమీగఁ ఆర్యసుతగుణసంఘాత ? -

యాంధ్రమాత ! ॥ ౪

‘దేశభావలయందుఁ దెనుఁగులెన్న’ యటన్న నాంధ్రభోజునిదివ్య - మైనపలుకు,
నెలమిఁజూడఁగ “జన - నీజన్మభూమిశ్చ స్వర్గదపిగరీయ” - సనెడుసలుకు,
నరయ విద్యావిహీనఃపశుభిస్సమానః” యనునీతి యైనట్టిపలుకుఁ,
“బగవతండుఃఖి” మక భవ్యమాపలుకును, “నాత్మవతంసుఖి” మనెడుపలుకు

మఱచిపోవకి మీహృత్కమలములందు మనముక జేయుఁడెల్లప్పు - తనయులొగ !
యనెడునీజోధశిరముల - యందుఁదాల్చు మార్యసుతగుణసంఘాత ? -

యాంధ్రమాత ! ॥ ౫

విశ్వవిద్యాలయా - వేశంబువదలక కృషిసల్పుటెంతయుఁ - గీర్తికరము,
ప్రత్యేకరాష్ట్రభివాంఛనుబాయక ధీరులైపూనుట తృప్తికరము,
ఆంధ్రాంగ్లపత్రిక - కగుశ్రద్ధవిడువక పాటుఁజేకొనుటెంతో - భాగ్యకరము,
“ఆంధ్రుల” మనిచాటు నాసక్తిమానక నిటవుతోఁగైకొంటు - దీర్ఘితిగము.

కరముఁ గనికర మొప్పవం - దఱునుస్వీయపోదరులభంగిఁ గాంచుటే శుభకరంబు
టంచుబోధించు నీప్రేమ - నెంచఁదర మె ఆర్యసుతగుణసంఘాత -

యాంధ్రమాత ! ॥ ౬

ఆంధ్రమా ! నాస్నేహ - ఆంగ్లంబుతో సాటిభావయామది ? యని - పలుకువారు
రామాయణంబేమి ? - రై నాల్గునావెల్గుఁ బోలునా ? ఛీ ! యంచుఁ - బ్రేమివారు
పాశ్చాత్యజనులచేఁ - బ్రభవిం చెజ్ఞానంబు మనకసలెక్కడి - దనెడువారు,
దర్శి ఫిలోసోఫున - ఛామిట్లు హైందవుల్ కొఱగారటంచువా - కొనెడువారు.

అక్కటా ! స్వాభిమానంబు - నవలఁద్రోసి యిట్లు మనవారెగేరద - లేమిచెప్ప ?
తెన్ను వంకను నింటివా - ర్వెక్కిగింప నెదుటనే హేళనమునేతు - రితరసరులు
ఆర్యసుతగుణసంఘాత ! - యాంధ్రమాత ! ॥

ఆంధ్రభోజులు పోయెనంచునేడ్చెదవేల? పీఠికా పురసేత వెలయుచుండ,
బోతవలేదంచు - బొగులఁగానీకేల? ఆంధ్రవాల్మీకి తానమరుచుండ,

దిమ్మరసరిగెనం - చుమ్మలిం చెదవేల? విశ్వేశ్వరునివంటి - విజ్ఞులుండ,
రణశిక్కుడేఁగెనం - చనివగపా? యశఃకాముడై కలియుగ - భీముఁడుండ.
నీదుసేవను జేసెడు - నిపులులెవ్వ రిపుడులేరంచు దుఃఖింప - నేలతల్లి?
సిద్ధమైయుండ నీసేవ చేయనుతులు ఆర్యనుతగుణసంఘాతయాంధ్రమాత || ౮

ఆంధ్రదైనికపత్రి - కాప్రచారకుఁడు శ్వేతచ్ఛత్రముభక్తి - దాల్చినిలువ
బయ్యాన్వయాంభోధి - వారిజారాశి తాజామఁగంబొకవంక - సరగవిసర,
వేంకటప్పయ్యయు - వేటొండువైపున మఱియొండుచామగ - మందివీవ,
మోచర్ల కులుఁడున - మృదముననీవెన్కజేరి తావ్యజనంబు - చేవిసరఁగ,
న్యాయపతిసుబ్బరా - వాతతభక్తితో రజతవేత్రంబొండు - రహివహింప,
భోగరాధ్యంశుండు - పొల్చుగా వేటొక్కవెండిబెత్తంబును - వేడ్కబూని,
వేంకటపతిరాజు - విమలభక్తిని ఖడ్గముకేడెముకొబట్టి - ముందునిలువ,
సర్వోత్తమాఖ్యుండు - సాభిలాషంబుతో మ్రొక్కుచునిన్ జేరి - పొగడుచుండ,
గెలననామంచెల్ల - కృష్ణరావెలుగెత్తి “యాంధ్రమాతకుజయ” - మంచునొడువఁ
గవులెల్లదమచేతఁ - గావింపఁబడినట్టి గ్రంథరత్నంబులఁ - గాన్కలియ్య,
నిండుకొల్పొందుతల్లిరొ! - నేఁడునీకు లలిసచుప్పించితిదెనవ - రత్నమాల
తప్పలుండిన నోర్చి నక - దయనుగనుమ ఆర్యనుతగుణసంఘాత! -

యాంధ్రమాత || ౯

అఖండయతులు మున్నగు లక్షణవిరుద్ధ ప్రయోగములును, కొన్ని
వ్యాకరణదోషములు ఇందుఁగలవు. ఇవి నా యిరువదేండ్ల ప్రాయమున
ప్రాయఁబడినవగుట—జనాఁటి నా కవిత కుదాహరణములుగ నుండునని.
వీనిని యథాస్థితములుగఁ, బ్రకటించితి. —గ్రంథకర్త.

30. కల్పవల్లి

అంకురించిన వనమున కమిత కాంతి
 వ్రేళ్లు నాటిన తోటకు విపులతేజ
 మల్లుకొన్నట్టి చోటి కత్యంత శోభ
 గలుగ వెలిగితి వమ్మ, యో - కల్పవల్లి ॥

౧

ప్రళయ సమయానిలముల దెబ్బలకు నోర్చి,
 విలయకాల స్రవంతి క్షోల్తలకు నిలిచి
 సృష్టి సంహార వేళాగ్ని శిఖలకొగ్గి
 కడకు హతవిధి పాలై తె కల్పవల్లి ॥

౨

గర్భ నిర్భేద దానన క్రౌర్యములకు
 గంధ నిర్జరగజ కరాఘాతములకు
 నచ్చరల గోటిపోటుల యలజడులకు
 తొంటిఁజూపి యెఱుగితి? కల్పవల్లి ॥

౩

ప్రసవ ముకుళాల రేకులు వదలలేదు
 పచ్చికాయలఁ బసిమియుఁ బాయలేదు
 క్రొన్ననల కావి రంగును గ్రుంగలేదు
 కాలగతిఁ జెందితపుడె, యో కల్పవల్లి ॥

౪

చిరము నీకూత యైన యా సురతరువున
 ననఁగి పెనఁగితి విన్న నాళ్లలరు చివుడు
 దాని విడిపోవునంత నిర్దయ వహించి
 కఠిన మతివైతి వేలమ్మ, కల్పవల్లి ॥

౫

నీయెడాటమునజేసి నెగులుగదిరి
కంటఁదడి వెట్టుగతి మంచుకణము లురల
నందమెడసిన హరిచంద నావనిజముఁ
గాంచి యూరార్పఁదగునమ్మ కల్పవల్లి ॥

౬

పలపలమటంచుఁ గన్నీరు చిలికెఁ జిలుక
గోడుగోడున దుఃఖించె గోరువంక
బొవురని యెంతో వాపోయెఁ బరభృతంబు
గనఁగఁజాలక నీపాటుఁ, గల్పవల్లి ॥

౭

తోడు నీడలుగాఁ జుట్ట దూఁగియాడు
తీవకన్నెల కేమని తెలిపితమ్మ
నీదుపాటున కవి యింక నిల్వఁగలవె ?
కరుణ నోదార్ప రావమ్మ కల్పవల్లి ॥

౮

మూఁడు తీవలు ముందును మూఁడు వెనుక
నలర నడుమను గలుగు నీయందమెల్లఁ
గాంచి యాయూఱు మది సంతసించుచుండ
క్షణములో వీడి యరిగితె కల్పవల్లి ॥

౯

ఆఱు తీవలఁ గునుమఫలాంకురములు
గలుగు టరుదయ్యెఁ, గలిగెఁబో నిలుచు టరుదు,
ఎదియొ, యొక కాయ, యొకదానఁ బొదలనేమి ?
కంటి వీవెల్ల సంపదల్ కల్పవల్లి ॥

౧౦

పాకశాసనుఁ డత్యంత ప్రాణపదము
గాఁగ, రెండవ శచి గాఁగఁ - గాంచు నిన్ను
నతని దుఃఖాన ముంచి నీ వరుగఁదగునె ?
కట్టిడి యెడంద తగదమ్మ, కల్పవల్లి ॥

౧౧

హరికి సంతానమున కింతయైన లేదు
భేద, మల్లెట నీయందుఁ బ్రియముసూపు
వానికిపుడింత వెతఁగూర్చి పాసిపోయి,
కనెడు సౌఖ్యములింపొనె ? కల్పవల్లి ॥

౧౨

తరులు లతలెన్నో గలుగు నుద్భాసనీవు,
యొక్కతపు నీవు లేమిని నిక్కువముగ
శూన్యముగఁ దోచె నిండారు సొంపుబాసెఁ
గలదె నీదర్శనంబింక, గల్పవల్లి ॥

౧౩

మునులు నినుగారవంబునఁ గనఁగలేదో ?
యచ్చరలు నిన్నుఁ బ్రియమున నరయలేదో ?
సురలు నిను నాదరంబునఁ జూడలేదో ?
కదలితివె ? వారి నెడఁబాసి, కల్పవల్లి ॥

౧౪

ఆశ్రయించినవారికి నభిమతములు
దీర్పఁగలిగిన నీసితిఁదెలిసి వార
లెంత శోకించుచుండిరో యెఱుఁగలేవె ?
క్షణములో నేల వ్రాలితె కల్పవల్లి ॥

౧౫

నేలపై వ్రాలినను గళల్ని లిచియుండె
మెఱుగుఁ, బరిమళ మినుమంత తఱుగకుండె
వికసితలతాంతహాసము విడువకుండె
గడు నదృష్టముగల తల్లి, కల్పవల్లి ॥

౧౬

హాసనమొనరింపఁదోచును నాదిలక్ష్మి,
నిలుచు సమయాలఁగనిపించు నిత్యలక్ష్మి,
పలుకు వేళల నగపడు భాగ్యలక్ష్మి
కతగ మాతెను నీలీల కల్పవల్లి ॥

౧౭

భాగ్యరేఖకు నీమోము పట్టుగొమ్మ
సిరికి నీకన్నుఁదామర పురిటి యిల్లు
పుణ్యకృతులకు నీమేను భోగ నీమ
కలమె నిను మఱువంగ, నో కల్పవల్లి ॥

౧౮

కనలునను దీవ మేనింత కదలు తెఱుగుఁ
గునుమ దరహాస మంతలో విసగు విధము
లలితమధురోక్తులల్ల న బలుకురీతిఁ
గలమె మఱువంగఁ, గలనైనఁ గల్పవల్లి ॥

౧౯

సన్నిహితమైన చిఱుతీవ యన్నిగతుల
సాయమొనరింపఁ గల్పకచ్ఛాయాయందుఁ
బ్రసవఫలవృద్ధిఁగని పెక్కువత్సరములు
గడపుదనియెంచి, తిటులాయెఁ గల్పవల్లి ॥

౨౦

తాల్మి విడియిచ్చు శోకాశ్రు తర్పణమ్ము
సాదరమ్మున నొసంగు ధన్మోదకమ్ము
గానుకగఁ బ్రీతి నిడిన నక్షత్రమాలఁ
గైకొను, ఋణమ్ము దీఱఁగఁ గల్పవల్లి ॥ ౨౧

స్వర్ణ దీజము సంకు పూసల సరంబు
మున్నొసంగిన, దానికే మురిసి తీవు,
పద్య నక్షత్రహార మర్పణమొనర్తు
నల్ప మనకీది కొనుమమ్ము, కల్పవల్లి ॥ ౨౨

అమరలతవై న నీదు నిర్మాణవార్త
నమ్ముదురె యెవ్వరేని? యీనాటికిట్లు
జరగు టది కాల విపరీత సరణిగాదె?
కనుమ యాత్మప్రశాంతి నో కల్పవల్లి ॥ ౨౩

ఉన్న యన్నాళ్లు నెల్ల 'రోహిణి' యనంగ
నుంటి, పుష్పకారములె సేయఁగంటి, కీర్తిఁ
గొంటి, వైభవమున మంటి, కొఱఁతలేక,
కడకు దురదృష్టలము మేమె కల్పవల్లి ॥ ౨౪

మనసు నిల్వక మమతమై పనవి పనవి
యలయుటయకాని, స్థిరము నీయాత్మయెపుడు
నాపరాత్పరుతో నైక్యమంది, విబుధ
గణ్య కల్యాణములఁ గాంచుఁ గల్పవల్లి ॥ ౨౫

నీదుమూలమునన గల్గి నిన్నుఁజుట్టి
ప్రాఁక నేర్చిన మొలకలు క్రమముగాఁగ
సర్వతోముఖవృద్ధియు సదృశంబుఁ
గ్రాల జేలువొందు హరికృపఁ గల్పవల్లి ॥ ౨౬

భౌతిక లతా స్వరూపము భస్మమైన
శాశ్వతంబైన నీయాత్మ సమయకెపుడు
లక్ష్మియై హరివక్ష మలంకరించి
కాంతి లీనుచు వెలుఁగుత కల్పవల్లి ॥ ౨౭

కల్ప తరువు.

నీదు చితియాతెనో లేదో, నీదు నాత్మ
స్వర్గమును జేరెనో లేదో, త్వద్వియోగ
చింత వేఁపఁగ నెంతయుఁ జివికి చివికి
కల్పతరువును నినుఁగూడెఁ గల్పవల్లి ॥ ౨౮

ప్రియసమాశ్లేష సౌఖ్యము వీడియుండ
వాక్కుక్షణమేని, గాన నీ వాక్కుయేటి
లోననే వేల్పుమాని నీలోన నకట,
కలిపికొంటివి, సాధ్యివి, కల్పవల్లి ॥ ౨౯

నందనారామ వీధి నానంద లహరి
నోలలాడుచు నెలమిఁగల్పోర్విరుహముఁ
గూడి, సతము వియన్నదీ కూలమందుఁ
గడవుమా యాత్మ శాంతి, నో కల్పవల్లి ॥ 30

ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః

31. 'మిల్టన్' భార్య గయ్యళి.

(ఒకమిత్రుడు మిల్టన్తో):—

‘ఓయి, లావణ్యములదీవియై యెసంగు
నీదు సతియెఱ్ఱని గులాబి నీటునవ్వు’

(మిల్టన్ ఆశనితో):—

‘అరరె! మురిసెదు గులాబి యంగుఁజూచి
యదిగొ! ప్రక్కనె ముండ్లుండు టరయలేవె ? || ౧౨

—:0:—

32. డాక్టరు టాగూరుగారి చరమగీతము (1942)

“మరణము”

కంటి, శోకాంధకారయుక్కాశ రాత్రి,
విపుల బాధల బొమముడిక, వివృతమైన
యంగవిన్యాసమును, దనయాయుధములు
గాఁగఁ, బలుమఱు నాయింటి గడపఁద్రొక్క ॥

దిగులు గొల్పెడు దానికృత్రిమపు వేష,
మేను, నమ్మినయపుడెల్లఁ, దాను దనదు
‘కపటనాటకమున కుపక్రమముసేయ
యత్న మొనరించుఁ జీకటు లలమినపుడ ॥

కాని ఫలమంద, కపజయ కలితయయ్యె,
 ఈ జయాపజయ క్రీడలెల్ల, జీవి
 తంపు విభ్రమములు, చిన్నతనమునుండి
 ప్రతిపదంబిట్టి యమదండ భయముగలదు

ఆ ర్తిదేవత వికటాట్టహాస భరిత
 యగుచుఁ బలువిధభయదకార్యములఁ, బ్రౌఢ
 యైన మృత్యుకల్పితము, మహాయవనిక
 చెదరిపోయెడు చీకట్లఁ గదలుచుండె ॥

(మాతృసేవ 23.8.52).

Dr. Tagore's Last Poem (1942)

" DEATH "

Sorrow's dark night again and again,
 Has come to my door,
 Its only weapon, I saw,
 Was pains twisted brow, fears hideous gestures,
 Preluding its deception in darkness,
 Where-ever I have believed in its mask of dread,
 Fruitless defeat and victory is life's delusion,
 From childhood, at each
 Step clings this sceptre,
 Filled with sorrow's mockery,
 A moving screen of varied fears,
 Death's skilfull hand work wrought in scattered gloom.

33. పరదాస్యము.

తిరుమల మందిరా ! నిను హృ
 దిన్నెలకొల్పి నమంచితార్చనా
 పరతమెలంగుటం గలుగు
 భాగ్యము, నాకెటులబ్బునో ? నిరం
 తరపరదాస్య శృంఖలలఁ
 దద్దయుఁ జిక్కి, యహర్నిశంబు, లా
 తురపడు చాత్మరక్షణమ
 దొడ్డగ నెంచెడు స్వాభిమానికి ॥

౧

తిరుమలేశ ! నిన్ను నరగడె యేనియుఁ
 దలఁపఁ దీరికీని పలువకొలుపు
 శ్వాసమిధునకర్మనరణిఁ దటస్థింపఁ
 జేసినావు, నన్నుఁ జెడిపినావు ॥

౨

పూర్వజన్మ కృతము పుడమిఁగట్టి కుడుపు
 ననుట నిజమయేని స్వానుభవముఁ
 బట్టి, యెంతయఘముఁ బచరించియుంటినో
 యెఱుఁగుకొలఁదిఁ దాల్చి తఱిగె శ్రీశ ! ॥

3

34. వైరాగ్యము.

అరకే ! కరుణానిధివని
 పరమమునీంద్రులు పచించు పల్కులు మదిలోఁ
 దిరముగ నమ్మితిఁ, గొలిచితి
 వెఱవిడినై చెడితిఁ జెడితి వేంకటరమణా ! ॥

౪

నిజమా గజేంద్రమోక్షము ?

నిజమా ప్రహ్లాదచరిత ? నిజమా, ద్రుపదా

త్మజఁగాచిన కత, సాధు

ప్రజ నమ్మంజేసె దీయబద్ధోత్తులచేత ॥

౫

పుక్కిటి పురాణములె గా

శక్కట ! రామాయణాదు లగునా నిజముల్ ?

మక్కన ! నీపైఁగలవా,

రక్కతలం గఱచి రెదల నఖిలప్రజకు ॥

౬

నీవే కులదై వంబని

భావించి భజించు భక్తవర్యులకు సిరుల్

చావిరి నిడుదువటందురు

గా, విబుధులు ; గలదె తారకాణమొకింతే ॥

౭

దారులఁ గొట్టి హరించెడు

నేరుపుగలనీవు, భక్తనికరము కడనే

గోరుదు వర్థముఁగైకొన

నారా ! యిట్టేడవు సిరుల నర్థులకిడుదే ?

౮

౩౪. పాపశంక.

మానవ మానసంబు నను

మానవుఁడెంకిగఁ బాపశంకిగాఁ

బూనివచింతు రార్థ్యు లది

బూటకమెట్లగు ? ; దుర్వికల్పనా

ధీనతఁ జెడ్డయోచనలె
 దేరకొనప్పుఁ ; దలంప దొక్కయిం
 తేని శుభంబు ; నిట్టి మన
 సేల సృజించితో వేంకటేశ్వరా ? ॥

36. జీవితనౌక.

సంస్మృతివారిరాశి యగ
 చాట్లకుఁ దావల, మందు దిట్టయై
 శంసితవృత్తి నెవ్వఁడు వె
 సం దనజీవితనౌక నీడ్చు, ను
 త్తంసుఁడు వాఁడె మానవుల,
 దై వసహాయము వానికే యగున్
 ధ్వంసముగాని యాత్మబల
 భాగ్యము వానికగున్ రమావతీ ! ॥

శ్రమల తుపానులం గదలి
 స్వాంతము, పైఁబడు నాపదంతరీ
 పములకుఁ దాకి, బంధుజన
 వర్గతిమింగిలపాళిదంష్ట్రలన్
 నమలఁగఁబడ్డ జీవితపు
 నౌక, భవాంబుధి తీరమంది, నీ
 యమల పదాబ్జముల్లనఁగ
 నారట మందెడు వేంకటేశ్వరా ! ॥

కష్టజీవితనావ చుక్కానిలేక
తూలుచు భవాబ్ధిసాగుచోఁ దుట్టతుదకు
చందనావ్యాజమునఁ జూపినావు, నాకుఁ
గరుణ నాలంబనంబొందుఁ దిరుమలేశ ! ॥

౧౨

37. విన్నపము.

స్వామీ ! వేంకటశైలరాడ్భవన ! నీ
బ్రహ్మాత్మ వానందమే
ప్రాముఖ్యంబుగఁ జూచుకొంచుఁ గడుపా
రస్మెక్కి, పద్మావతీ
భామాలీలలఁ జొక్కి, భూషితుఁడవై
పల్కాటు నూరేఁగు చెం
తే మోదంబుననిక్కి యన్యవిషయం
బే యెన్న వేమీ ? ప్రభూ ! ॥

౧౩

కొలిచిన నిన్నె కొల్వవలెఁ
గూటికివాఁచిన బక్కదేవరల్
నిలువఁగ నీడలేక యిగి
లించెడుదేవర, లామిషారులె
మెలఁగు కరాళదేవరలు
మేదిని నీకెటుతుల్యు లట్టివా
రలదరిఁ జేరివేడినఁ గొ
ఱంతల నార్తురొ ? తీర్తురొ ? ప్రభూ ॥

౧౪

‘ ఆపదలయందు ‘ మొఱ్ఱో ’ యటంచు నాదు
పాదములు వట్టుకొందు, సంపదలయందు

నేనుజ్ఞప్తికి రానేమొ ? నీకు, జడుడ !'
యంచువిడుతువా, ననుఁగావ, కద్రదినిలయ ! ॥ ౧౫

నీవు విడిచిన, విడుతునే నిన్ను నేను,
దల్లివెనుకొను నినుఁగువిధాన నిన్ను
వెంటబడింతు, మన్నింపఁగ వేడికొందు
నీవెదిక్కందుఁ గరుణించి కావుమందు ॥ ౧౬

అండను నీవు మెలంగుటఁ
గొండలవలె వచ్చిపడెడు ఘోరాపదలుం
బెండులవలె దేలిచనుక
నిండుముదంబిచ్చు మదికి నీళారమణా ! ॥ ౧౭

దేవా ! చేసిన సేవకుఁ ఫలము నెం
తేనిచ్చి, భక్తావళిఁ
గావంజూతువు, సత్కృపాపరుడవై,
కాసంత నీపై ఋణం
బేవంకం బడనీవు, నీప్రతిభ వ
ర్ణింపంగ శక్యంబుగా
దావాణీ పతికైన, నాకెటులు సా
ధ్యంబొను గించిజ్ఞుడక ॥ ౧౮

నరు లెఱుఁగఁగలరె ? నీదగు
పరతత్త్వరహస్యమెన్ని భంగులనేనిక
వరనిష్ఠఁ దలివియున్నను,
దిరుమలపతి ! నిన్నెనమ్మితిం దయఁగనుమా ! ॥ ౧౯

నానావస్తువులందును
 నానారూపముల వెలసి నానాగతులక
 నానాఁడు నాట్యమాడెడు
 నానాథా! వేంకటేశ! సతులను గొనుమా! || ౨౦

తెరి. వేడికోలు.

గంగా తోయములందు, ము
 నుంగుట ; భారతచరిత్రను వినుటయు, స్నీ
 లాంగుని చరణంబులఁ గొ
 ల్పంగాంచుట కల్పశతకముల న్నాకగుతక! || ౨౧

శమదమాద్యత్యంత సద్గుణసదనమా
 బ్రాహ్మణవంశానఁ బ్రభవమంది,
 రాజాధిరాజ సంపూజిత వేదగో
 త్ర ప్రథమాంధ్ర సత్కవిగ వెలసి,
 యోగ్యతా యోగ్యతలొగి విమర్శించెడు
 విజ్ఞానయుతుడనఁ బేర్చిఁగాంచి,
 దేశాభ్యుదయకార్య వీక్షవహించి న
 త్కృతులెన్నియోసల్పి యెలమినలది
 బ్రదికితిని నీకరుణనింతవఱకు నెల్ల,
 భావియింక 'వినాదై న్యేన జీవిత' మ్మ
 నఁగ, 'ననాయాసమరణ' మ్మనఁగనుభాన
 మనికిసాగ, ననుగ్రహింపఁగదె, శ్రీశ! || ౨౨

తేనెసోనలు గూర్చిన కొన్ని అభిప్రాయములు

చిత్తశ్ర కానిమూలమగు - శ్రీపతిపాదయుగిం భజించి, వి
ద్యత్కవిభూషణు నృధుర - భాషణు వేంకటకృష్ణశర్మ, న
త్యుత్కటభక్తిసేంచి విలు - ధోత్యములవ్వలపింపబంపె, నీ
సత్కవి నాగనార్యుడు వి - కాలరసప్రచురోపహారముకా ॥

కన్యనిజుటితేనెపయి - గ్రమ్మి, కరమ్మెగఁ జిమ్ముభృంగరా
జమ్ముచ్చదుస్వరమ్ము, లెల - జవ్వని మవ్వపుమోవితేనెపా
కమ్ములు, గప్రపుబులు - ఘమ్ముతావులతావు, లబ్బగం
ధమ్ముల నిమ్ముల భవదు - దారకృతుల్ రసవత్కృతుల్ గురూ ! ॥

తెలుగుఁడనమ్ముతోఁ దెలుగుఁ - దేలు తెలుంగువెలుంగు నల్వలం
కుల వెలిగించి తెల్లపలు - కుల్వనిపించి, తెలుంగుపేరు పెం
పులుఁ దులకించి, క్రొందెలుగు పోహణులకా జలికించి, తెల్లుజా
తులఁ దలపించి మించితివి - తొల్కరివానలఁ దేనెసోనలన్ ॥

ఒడుదుడుకులేని నడవడి, - గడుసరి తెగఁదొపు సొపుకైతలు, బలుపో
కడఁబోని యెడఁదనియకడ, - కడమకవీశ్వరులఁ జూడఁగా లేదయ్యా
నిద్రాణంబగు నాంధ్రజాతి మఱిలకా - నిర్మిద్రజాగ్రస్విధా
భద్రప్రక్రియూచరించుటకు, నీ - ప్రజ్ఞానబోధమ్ము ల
క్షుద్రమ్ముల్లద ! తద్రహస్యములు, నీ - క్రొంగైతలే స్వతో
భద్రంబులైలయించి మించు, బహుధా - ప్రాశస్త్యనిస్తుల్యమై ॥

జేయనిపించినావు కవి - శేఖరులెల్లరు సన్నుతింప, నా
హయనిపించినావు మహి - తాంధ్రకృతుల్ విరచించి, బోధరా
రా యనిపించినావు బుధు - లందఱు మెచ్చఁగ విద్యచెప్పి, పై
పై యనిపించినావు నిజ - జాతిసమున్నతిఁ జూపి, సద్గురూ ॥

కంగారెత్తిన రాజకీయముల పో - కల్సూచి, తెల్లందనం
బంగారం దిడినట్టులయ్యెనని శో - కావేగచిత్తోన్నతి
బంగారట్టి నిజాంధ్రజీవితము ని - ల్పంబూని బోధించు నీ
యంగుల్ రంగులకుంచె వన్నెలిడున - య్యా ! నూటికిం గోటికికా ।

(వైద్యవిద్వాక్ - సత్కవి) నారు నాగనార్య.

వేదము వేంకటకృష్ణ మ-హోదయులు గ-చించివట్టి యుద్ధ్రంధములకా
సాదరముగఁ బఠించి ప్ర - మోదముఁ గనినట్టివాఁడు

పుణ్యాత్ముఁడాయా ॥

‘తేనెసోనలు’— త్రావియుంటిని, - దీపిచే మద మెక్కియుంటిని,
ఆనఁగాంచితి నమృతధారల, - నతిసుఖంబది యందఁగంటిని,
నేన, నీవనునట్లు కైతను - నెగడఁజేసెడి ప్రోడ యీతఁడు
కాన, నీతని కావ్యమధువును, - గాంచి క్రోలుత మాంధ్రలోకము ॥

సలలితమైన శబ్దములు, - చక్కనిభావములుం, బ్రయోక్తులుకా,
‘నెలకొనియుంట సాంపెసఁగి - నిస్తులమై తగునట్టి ‘తేనెసో
నలు’” గడుఁగూర్చె సమ్మదము; - నవ్య కవిత్వము, పూతభావశో
భలు గులుకంగ నాంధ్రభువి - వర్తిలుఁగాక చిరంతనంబుగకా ॥

బులుసు వేంకటేశ్వరులు (బి.ప.)

ఆంధ్రసారస్వతము నేఁడొకవంక, వెట్టితలలు పైచుచున్నను, వేటొక
దెస, నసమాన సౌందర్యసంపదతో రాజించుచున్నది. ఈసౌందర్యము
సంస్కారసంపన్నులు, శిష్టులు నైన కవిశేఖరులు చేకూర్చిపెట్టునది. ఇట్టి
ఉత్తమకవులలో శ్రీ వేదము వేంకటకృష్ణశర్మ గారికరు. వీరి ‘తేనెసోనలు’
అనుఖండకావ్యసంపుటము అన్వర్థ నామధేయము. నేఁటి ప్రజాసమస్యలను
గూర్చి అభివర్ణించిన కవితాఖండము లిందు పెక్కులున్నవి. ముఖ్యముగా
మనరాష్ట్రసమస్యనుగూర్చి శర్మగారింత ఆవేదనపడుట, ఇన్ని పద్యములు—
పాటలు వ్రాయుట సంస్తవనీయము. వీరిపల్కు నుసంస్కృతమై ప్రాచీన
కవీంద్రులను జ్ఞప్తికి తెచ్చుచున్నది. ఉభయభాషాసముద్రముల నీడిన
వేదమువారివాక్కు సజీవముగా, సాధువుగా, ప్రాథమిక నుంటలో వింత
యేమి?—“జయంతి తే నుకృతినో రససిద్ధాః కవీశ్వరాః”

తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి.

(అభినవ తిక్కన)

విద్యత్కవివతంసమా,—

“తేనెసోనలు”— నిక్కముగా తేనెసోనలు. అందు ముఖ్యముగ
నన్నాకర్ణించినవి “శ్రీపతి”— యమ శీర్షికగల పంచరత్నములు. అందలి

భావములన్నియు నాయవియే... నాయెడఁదనుండి వాని నెట్లు హరించి
తిరి ?—“రవిగాననిచోఁ గవిగాంచునేకదా ?”— యందురా ?

తమయత్నాహము నిరుపమానము. తమభాసాసేవ అద్వితీయము.
తమకవిత్వగౌరవము అనన్యసాధారణము. తాము నిరంతరము కావ్యకుసుమ
ములతో భాసాయోషను గై నేయుచునే యున్నారు. ఇన్ని వ్రాతలకు—
ఇన్ని కావ్యకుసుమరచనలకు— అవకాశము తమ కెప్పు డెట్లు లభించు
చున్నదో ? దురూహ్యముగ నున్నది.

తమయట్టి పారస్పతిోపాసకులను— విద్యత్కవివరేణ్యులను ప్రోత్స
హింపని— పోషింపని సంఘమున్న నేమి ? తేకున్న నేమి ?— ఏది యెట్లైన
నుండుఁగాక !— ‘శ్రీపతి’ పతనమునఁ గలిగిన యానందపారవశ్యమున—
నీలేఖిలోఁబాటు పంపుకొన్న నాచిన్నియుడుగర స్వీకరించి—ననుఁ గృతార్థ
నొనర్పఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడ.

విధేయుడు :—(విద్వాన్) మంకాల శ్రీపతిశాస్త్రి, బి. ఏ.

“Poetry is the music of thought conveyed to us in the
music of language”—

అని పాశ్చాత్య లాక్షణికులును, “చమత్కారజనక భావనావిద్య
యార్థ ప్రతిపాదక శబ్దః కావ్యమ్”— అని ప్రాచ్యలాక్షణికులును,—కవి
తను గూర్చి చెప్పిన నిర్వచనమునకు— శ్రీవేదము వేంకటకృష్ణశర్మగారి
‘తేనెసోసల’—లోని యొక్కొక్క ఖండకావ్యమును లక్ష్యము కాఁగల
దిగా నున్నదనుట కెట్టిసందియమును లేదు.

శ్రీశర్మగారు గీర్వాణాంధ్రములందేకాక, యాంగ్లమునను మంచి
ప్రవేశముఁ గలవారగుటచే—నటు ప్రాచీనకవుల సంప్రదాయముల ననుస
రించుచు,—నిటు నవ్యకవుల భావనాపథములలో విహరించుచు— హృద
యంగమములు, సలక్షణములు, సరళములు నగు శబ్దజాలములతో ‘తేనె
సోసల’ను సంతరించినారు. నాచదివిన యీప్రాత్తములు రెండుసంపుటము
లలోఁ గల ప్రతిపద్యమును అందుల కుదాహరణము గాఁదగును.

మదరాసు, } అష్టావధాని : విద్వాన్
విజయ, క్రావణము } అం. సుబ్బరాయగుప్త, M.A., B.Ed., B.O.L.

మహాశయ ! నమస్కారములు.

నేను మీ కృపరిచితుడనైనను, మీరు నాకు పరిచితులైనవారే. అందులో మీరు ‘గాయలసీమ’— వాసులగుట మాయదృష్టము. మీ ‘శేనెసోన’ లిటీవల ఒకటి రెండు కణములనుమాత్రమే చవి చూడగల్గితిని. అందులో ‘గాయలసీమ’ను గూర్చిన పద్యములమాల్యంతైనను.

అనంతపురము
24-4-1953 }

కల్లూరి అహోబలరావు.

శేనెసోనలు మొదటిసంపుటము ; రెండవసంపుటము.

ఇది రెండూ రచయిత అస్పదపాదు గవించిన ఖండకావ్యసంకలనాలు. వీటిలో మొదటిదానికి శ్రీమల్లంపల్లి పోమశేఖరశర్మగారు, రెండవదానికి శ్రీ ఆంధ్ర శేషగిరిరావుగారు ప్రవేశికలు గవించారు.

గవయిత ఈ కాలంలో బాగా ప్రచారంలో ఉన్న ఖండకావ్యరచనా పద్ధతి ననుసరించి ఈ రెండు సంపుటాల్లోను, చిన్ని చిన్ని కథాకావ్యాలు, ప్రకృతివర్ణనలు, చాటువులు, అనువాదకావ్యాలు, భావచిత్రణలు మొదలైనవన్నీ సమకూర్చారు.

వీరిరచనలో సాంప్రదాయకచ్ఛందస్సులే గాక వినూతనఫణితిలో గవించిన గేయచ్ఛందస్సులుకూడా ఉన్నాయి.

వీరికవిత ఆంధ్ర భాషాసాంప్రదాయకమైన శిష్టమార్గంలో నిర్దష్టంగా సాగిపోతుంది. (‘భారతీ’—విజయ : శ్రావణము) 1953 : ఆగస్టు.

ఇందలి యొక్కొక్క పద్యఖండము పులఖండముం బోలియున్నావ గమ్యంబై యున్నది. వీరి సునిశిత శృంగారగవయములు స్రవంసాపాత్రములు. విశేషోత్కృంతితానె నాయికాలక్షణములు నిరూపించు పద్యములలో రసాభాసమునోపసయిమి వీరి కవితాసామర్థ్యమున కొక తార్కాణము.

— స్వతంత్ర (22 మే, 1953)

శ్రీమల్లంపల్లి పోమశేఖరశర్మగారు వీరికలో చెప్పినట్లు “వీరికి పద్యములు చెప్పటలో నెంతటి స్రజ్జయున్నో గేయములు రచించుటలోను నెంతటి నిరూఢనైపుణ్యమున్నది. — ఇందలి ప్రతిపద్యమును రసభావబంధురమై మనస్సును రంజింపజేయుచున్నది” — ఆంధ్రప్రభ (10-5-1953)

భావములన్నియు నాయవియే.... నాయెడఁదనుండి వాని నెట్లు హరించి
తిరి?—“రవిగాననిచోఁ గవిగాంచునేకదా?”— యందురా?

తమయత్నాహము నిరుపమానము. తమభాసానేవ అద్వితీయము.
తమకవిత్వగౌరవము అనన్యసాధారణము. తాము నిరంతరము కావ్యకుసుమ
ములతో భాసాయోషను కై నేయుచునే యున్నారు. ఇన్ని వ్రాతలకు—
ఇన్ని కావ్యకుసుమరచనలకు— అవకాశము తమ కెప్పు డెట్లు లభించు
చున్నదో? దురూహ్యముగ నున్నది.

తమయట్టి సారస్వతోపాసకులను— విద్యత్కవివరేణ్యులను ప్రోత్స
హింపని— పోషింపని సంఘమున్న నేమి? లేకున్న నేమి?— ఏది యెట్లైన
నుండుఁగాక!— శ్రీపతి పఠనమునఁ గలిగిన యానందపారవశ్యమున—
నీలేఖితోఁబాటు పంపుకొన్న నాచిన్నియుడుగర స్వీకరించి—ననుఁ గృతాంశు
వొనర్పఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడ.

విధేయుడు :—(విద్వాన్) మంకాల శ్రీపతిశాస్త్రి, బి. ఏ.

“Poetry is the music of thought conveyed to us in the
music of language”—

అని పాశ్చాత్య లాక్షణికులును, “చమత్కాగజనక భావనావిష
యార్థ ప్రతిపాదక శబ్దః కావ్యమ్”— అని ప్రాచ్యలాక్షణికులును,—కవి
తను గూర్చి చెప్పిన నిర్వచనమునకు— శ్రీవేదము వేంకటకృష్ణశర్మగారి
“తేనెసోనల”—లోని యొక్కొక్క ఖండకావ్యమును లక్ష్యము కాఁగల
దిగా నున్నదనుట కెట్టిసందియమును లేదు.

శ్రీశర్మగారు గీర్వాణాంధ్రములందేకాక, యాంగ్లమునను మంచి
ప్రవేశముఁ గలవారగుటచే—నటు ప్రాచీనకవుల సంప్రదాయముల ననుస
రించుచు,—నిటు నవ్యకవుల భావనాపథములలో విహరించుచు— హృద
యంగమములు, సలక్షణములు, సరళములు నగు శబ్దజాలములతో “తేనె
సోనల”ను సంతరించినారు. నాచదివిన యీప్రాతములు రెండుసంపుటము
లలోఁ గల ప్రతిపద్యమును అందుల వుదాహరణము గాఁదగును.

మదరాసు, } అష్టావధాని : విద్వాన్
విజయ, క్రావణము } అం. సుబ్బరాయగుప్త, M.A., B.Ed., B.O.L.

మహాశయ ! నమస్కారములు.

నేను మీకు పరిచితుడనైనను, మీరు నాకు పరిచితుడైనవారే. అందులూ మీరు ‘గాయలసీమ’— వాసులగుట మాయవృష్టము. మీ ‘తేనెసోంప’ బిటీవల ఒకటిరెండు కణములను మాత్రమే చవి చూడగల్గితిని. అందులూ ‘గాయలసీమ’ను గూర్చిన పద్యములమూల్యంత్నములు.

అనంతపురము }
24—4—1953 } కల్లూరి అహోబలరావు.

తేనెసోంపు మొదటిసంపుటను ; రెండవసంపుటను.

ఇది రెండూ రచయిత ఆస్పదస్పద గురించిన ఖండకావ్యసంకలనాలు. వీటిలో మొదటిదానికి శ్రీమల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు, రెండవదానికి శ్రీ ఆంధ్ర శేషగిరిరావుగారు ప్రవేశికలు గురించారు.

గతయిత ఈ కాలంలో బాగా ప్రచారంలో ఉన్న ఖండకావ్యరచనా పద్ధతి ననుసరించి ఈ రెండు సంపుటలలోను, చిన్న చిన్న కథాకావ్యాలు, ప్రకృతివర్ణనలు, చాటువులు, అనువాదకావ్యాలు, భావచిత్రణలు మొదలైనవన్నీ సమకూర్చారు.

వీరిగతనలో సాంప్రదాయకచ్ఛందస్సులే గాక వినూతనస్థితిలో రచించిన గేయచ్ఛందస్సులుకూడా ఉన్నాయి.

వీరికవిత అంటే భాసాసాంప్రదాయకమైన శిష్టమాన్దంలో నిర్దష్టంగా సాగిపోతుంది. (‘భాగిత’—విజయ : శ్రావణము) 1953 : ఆగస్టు.

ఇందలి యొక్కొక్క పద్యఖండము పులఖండముం బోలియాస్పాద గమ్యంబై యున్నది. వీరి సునిశిత శృంగారగమములును ప్రశంసాపాత్రములు. విహారాత్మకతాన నాయికాలక్షణములు నిరూపించు పద్యములలో రసాభాసముగోచరించుమీ వీరి కవితాసామర్థ్యమున కొక తార్కాణము.

— స్వతంత్ర (22 మే, 1953)

శ్రీమల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు వీరికవిత చెప్పినట్లు “వీరికి పద్యములు చెప్పటలో నెంతటి ప్రజ్ఞయున్నదో గేయములు రచించుటలోను నంతటినిరూఢవైపుజ్యమున్నది. — ఇందలి ప్రతిపద్యమును రసభావబంధురమై పునఃపునః రంజింపజేయుచున్నది” — ఆంధ్రప్రభ (10-5-1953)

